

TECHNIKOS ŽODIS

1957

TECHNIKOS DARBUOTOJŲ
DVIMĖNESINIS ŽURNALAS

5

TECHNIKOS ŽODIS

Isteigtas 1951 m.

Leidžia: Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos Chicago's Skyriaus Technikinės Spaudos Sekcija

Prenumerata \$3 metams

THE ENGINEERING WORD

Est. 1951

Published by American Lithuanian Engineers and Architects Association, Inc., Division of Chicago, Technical Press Sect.

Yearly subscription — \$3

PLIAS ir ALIAS ORGANAS

REDAGUOJA REDAKCINĖ KOLEGIJA

Ši Nr. redagavo red. kolegijos nariai — prof. S. Kolupaila ir K. Paukštys.

Redakcinės kolegijos ir Administracijos adresas: K. Paukštys, 2610 W. 47th Street, Chicago 32. Ill. U.S.A
Tel. Virginia 7-4650

TECHNIKOS ŽODŽIO ATSTOVAI

ANGLIJOJE: J. Vilčinskas, 37 Gowrie Rd.,
London SW. 11, England.AUSTRALIJOJE: B. Daukus, 273 Cooper Rd., Yagoona
Sydney, N.S.W. Australia.KANADOJE: P. Lelis, 123 Beatrice, Toronto,
Ont., Canada.BRAZILIJOJE: Ž. Bačelis, Caixa Postal 9102
Sao Paulo, Brazil, S.A.KOLUMBIJOJE: J. Kalėda, Apartado Aereo 1720
Medellin, Colombia S.A.

VENECUELOJE: V. Venckus

J.A.V-se:

1. V. Adomavičius, 191-L-ST. So. Boston 27, Mass.
2. K. Krulikas, 160 Hendrix St. Apt. 5, Brooklyn 7, N.Y.
3. A. Semėnas,—“Daina” Television Co., 3321 So. Halsted Street, Chicago 8, Illinois.

4. J. Puškorius, 1837 Page Ave., Cleveland 12, Ohio.
5. S. Juzėnas, 15491 Ward St., Detroit 27, Mich.
6. A. Jurskis, 1313 W. Jerome St., Philadelphia 40, Pa.

T U R I N Y S

- Relatyvumo teorija šių dienų klausimuose — J. Rūgis
Lietuvos kaimo ir kolchozų architektūra — J. Gimbutas
Neries tyrinėjimai prieš 100 metų — S. Kolupaila
PLIAS ir ALIAS Valdybos ir adresai — K. Krulikas
T. T. Ž. kartoteka — V. Vintartas
Ką veikia mūsų kaimynai latviai — S. Kolupaila
Laivininkystė ir Žvejyba
Technikinė apžvalga
Iš mūsų veiklos

C O N T E N T S

- Discussion on the Theory of Relativity in
Relation to Modern Thought — J. Rūgis
Architecture in Lithuanian Villages and
Kolkhoses at the Present Day — J. Gimbutas
Scientific Exploration along River Neris
One Hundred Years ago — S. Kolupaila
Addresses of ALEAA and WLEAA — K. Krulikas
The Files of Technical Terms — V. Vintartas
Life and Activities of our Latvian
Neighbours Abroad — S. Kolupaila
Navigation and Fishery
Technical Briefs
Our Activities

Viršelyje:

*Buv Kauno Rotušė Dabai Politechnikos
Instituto Penktieji Rūmai*

Cover:

*Former Town Hall of Kaunas — now converted to
Building No. 5 of the Polytechnic Institute*

RELATYVUMO TEORIJA ŠIŲ DIENŲ KLAUSIMUOSE

Jonas Rūgis

Technikos Žodžio Nr. 3. 1957 m. išspausdintas inž. J. Čiurlio straipsnis apie Einšteino 1905 m. paskelbtą specialiąją, arba riboto, relatyvumo teoriją. Kai kurios tų išvadų sukėlė vieną iš didžiausių perversmų šių laikų mokslo revoliucijos ("Aidai" Nr. 8, 1954 m ir Nr. 1, 1956 m.). Kitos tų išvadų, atrodo, turės tik grynai mokslinę, abstraktinę, reikšmę. Vienok didžioji mokslo ir technologijos pažanga iškėlė naujus klausimus ir naują susidomėjimą relatyvumo teorija, ypač suaktualėjusius ryšium su Geofizinių Metų paskelbimu ir projektuojamo dirbtinio mėnulio paleidimu į erdves.

1956 ir 1957 metais mokslininkų tarpe kilo diskusijos mokslo žurnale "Nature", liečiančios vieną relatyvumo teorijos paradoksų, vadinamą "laikrodžio paradoksu". Vienas tų mokslininkų H. Dingle tvirtino ir įrodinėjo, kad kosminių erdvių keliautojas, grįžęs iš tos savo kelionės, būtų to paties amžiaus, kaip ir jo dvynukas brolis, likęs žemėje. Kiti du mokslininkai W. H. Mc Crea ir F. S. Crawford jr. įrodinėjo, kad keliauęs dideliu greičiu kosminėse erdvėse asmuo laimės laiko, bus jaunesnis, arba tiksliau sakant, mažiau pasenęs už likusį žemėje dvynuką brolių, nes jo gyvenimo, esant tokioje kelionėje, laiko vienetai, pvz., sekundės, bus ilgesnės ir jo išgyventas laikas bus trumpesnis. Keliautojo laiko vienetai bus paliesti Lorentzo transformacijų, Fitzgeraldo faktoriaus, ir laiko laimėjimas bus juo didesnis, juo judėjimo greitis bus didesnis, t. y. juo dydis $v^2 : c^2$ bus artimesnis vienetai.

H. Dingle savo įrodymus argumentavo kaip tik tuo nuo seniai žinomu relatyvumo teorijoje vadinamuoju "laikrodžio paradoksu". Jis iškylo dėl neaiškumo, norint atsakyti į klausimą: Jei kiekvienas judės yra relatyvus, tai kaip galima nustatyti, kas juda, o kas palieka vietoje? Svarstomu atveju kaip galima tvirtinti, kad žemė palieka vietoje, o raketa tam tikru greičiu skrenda nuo jos, jei, atrodo, vienodu pagrindu galima būtų tvirtinti, kad žemė tolsta nuo raketos tuo pačiu greičiu.

Į šį ginčą įsimaišė Kalifornijos Universiteto, Berkeley, fizikos profesorius E. M. Mc Millan, paskelbdamas savo įdomias išvadas žurnale "Science" 126 tome Nr. 3270, įrodydamas, kad Mc Crea ir Crawford yra teisūs ir kad kosminių erdvių keliautojas, grįžęs iš tokios kelionės, būtų jaunesnis už savo dvynuką brolių, likusį žemėje.

Štai tas įrodymas, kiek galint suprastintas, apleidus jame ilgesnius matematinius išvedžiojimus, kurie užimtų per daug vietos ir su kuriais norintis gali smulkiau susipažinti paminėtuose žurnaluose.

Sakysime, kad dvynukai broliai B ir B₁ juda vienas kito atžvilgiu greičiu v. Jei B laiko save nejudančiu, tai pagal pagrindines relatyvumo teorijos formules, jis padaro išvadą, kad tas laikotarpis, kurį jo laikrodys parodys kaip Δt , B₁ laikrodžius užregist-

truos kaip $\Delta t \sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}$ Jei B₁ at-

lieka savo kosminės erdvės kelionę greičiu

v ir grįžta tuo pačiu greičiu, tai B1 išgyventas laikas (matuotas ir laikrodžio ir fiziologinio senėjimo proceso eiga) bus trumpesnis proporcingai Fitzgeraldo faktoriui

$$\sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}$$

Vienok, jei "kiekvienas judesys yra relatyvus", tai, atrodo, B gali taipogi pareikšti, kad tai jis judėjo, o B1 paliko vietoje ir kad tai jis tapo jaunesnis už savo dvynuką brolių. Jei tie abu pareiškimai būtų teisingi, tai jie tikrai sudarytų paradoksą ir tekstų padaryti išvadą, kad yra kažkas negero su visa teorija ir ją reikia, jei ne atmesti, tai bent reviduoti.

Mc Millan savo išvedžiojimuose tikrai įdomiai įrodė, kad čia nėra jokio paradokso ir kad likęs žemėje dvynukas brolis tikrai tapo senesnis, kaip tai įrodinėjo McCrea ir Crawford.

Prileiskime, kad B yra ramybės stovyje koordinačių sistemos S centre, o B1 toje pat padėtyje koordinačių sistemoje S1. Tos sistemos S ir S1 juda viena kitos atžvilgiu greičiu v. B ir B1 laikrodžiai yra taip nustatyti, kad rodo nulį, kada dviejų koordinačių sistemų centrai sutampa.

$$\text{Jei } \gamma = 1 : \sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}$$

tai pagal Lorentzo transformacijų dėsnius turėsime tokį santykį tarp koordinačių ir laiko abiejų sistemų:

$$\begin{aligned} \text{a) } x_1 &= \gamma(x - vt) & \text{c) } t_1 &= \gamma t \quad (\text{B padėty}) \\ \text{b) } t_1 &= \gamma(t - vx/c^2) & \text{d) } t &= \gamma t_1 \quad (\text{B1 padėty}) \end{aligned}$$

Iš tų lygčių randame (atmindami, kad jų koordinačių sistemose dėl B $x = 0$, o dėl B1 $x_1 = 0$), kad jei tam tikru momentu B randa laiką t, tai dėl B1 jis suranda laiką t_1 iš lygties c, $t_1 = \gamma t$, o B1 panašiai iš lygties d suranda laiką $t = \gamma t_1$.

Dabar įsivaizduokime, kad broliai B ir B1 yra sudarę observatorių sistemą, kuri leidžia jiems stebėti tuo pačiu laiku savo ir vienas kito laikrodžių sistemas ir nustatomą laiką.

B1 žiūri į savo laikrodį ir nustato laiką τ ir tuo pačiu laiku žvelgdamas į toje vietoje esantį S koordinačių sistemos laikrodį, pastebi jame laiką $\gamma \tau$ (pagal lygtį d). Bet to negana: kad nustatytume išėjus laikus,

pas B ir B1, ir B1 davinius reikia dar suderinti su laiko nustatymu, padarytu B tuo pačiu laiku, t. y. simultaniškai — vienlaikiai.

Pažiūrėkime, kas įvyksta pas B. B sako, kai B1 pažiūrėjo į savo laikrodį, jis rodė laiką τ , o mano sistemos laikrodis rodė laiką $\gamma \tau$. Mano laikrodžiai yra sinchronizuoti ir, reiškia, jei aš pažiūrėsiu į savo laikrodį laiku $\gamma \tau$ tai mudviejų veiksmai bus simultaniškai — vienlaikiai. Bet žiūrint iš B1 taško, klausimas visgi atrodys kitaip. Vienas iš B1 sistemos observatorių, esąs su B, gali tvirtinti, kad tuo metu, kai sistemos S1 laikrodis rodė laiką τ , tai B pamatė savo sistemos laikrodyje (einant lygtimi c) $\tau : \gamma$ laiką. Tuo būdu B1 tvirtintų, kad vienlaikiškumas buvo tada, kai B sistemos laikrodis rodė $\tau : \gamma$, o ne $\gamma \tau$.

Tuo būdu B1 sistemos įvyki atitinka du įvykiai sistemoje B, kuriuos galima laikyti jam simultaniškais, priklausomai nuo to, kieno idėja apie simultaniškumą bus priimta, B ar B1. Tokia simultaniškumo dvilypumo sąvoka yra seniai žinoma ir joje glūdi tas tariamasis paradoksas bei jo išaiškinimas.

Kolei B ir B1 jų relatyviame judėjime yra vienas nuo kito toli, tai nesudaro sunkumų, nes jų sudėtis yra "simetrinė" ir nėra galimybės patikrinti, kuris jų yra teisingas simultaniškumo klausime, o be to toks sprendimas net būtų beprasmiškas. Bet kai B1 grįžta prie B, tai padėtis pasikeičia ir padėties simetrija pranyksta. Disimetrijos elementas atsiranda, kai B1 pradeda savo judėjimą stabdyti. Kai B1 sustoja, jis tuo pačiu kaip ir atitrūksta nuo savo koordinačių sistemos S1 ir sutampa su koordinačių sistema S, pakeičiant ir savo nulinio laiko tašką. S1 sistema, aišku, palieka nepakeista. Čia tenka pastebėti, kad jei neįvyksta sustojimo, o vieton jo, kad grįžtų, įvyksta sukimas, pakeitimas krypties, tai tas prilygsta perkėlimui B1 į trečią koordinačių sistemą S2. Toks perkėlimas į trečią koordinačių sistemą komplikuoja išvedžiojimus, bet veda prie tų pačių rezultatų, kaip ir sustojimo bei grįžimo atvejis, todėl čia jo ir nenagrinėsime.

B1 sustojus ir sutapus su sistema S, jo nustatytas observavimo laikas τ jo laikrodyje ir $\gamma \tau$ laikrodyje sistemos S, kaip ir

persikelia sistemon S kartu su juo ir tuo būdu B ir B_1 gali be dvejojimų lyginti savo pastebėjimus ir abu suranda tą patį laiko skirtumą jų išeitų laikotarpių įvertinime, abu prieina prie tos pačios definicijos simultaniškumo — vienlaikiškumo, tai yra definicijos, nustatytos lygtimi d. Tuo būdu paaiškėja, kad paradoksas buvo tik tariamas. B_1 grįžta į B koordinačių sistemą mažiau susenėjęs, kaip jo brolis dvynukas B .

Paradoksas išėjo dėl neaiškumo simultaniškumo apibūdinime. Pagrindinė idėja yra ta, kad simultaniškumo nustatymui yra panaudojama ta pradinė inertinė koordinačių sistema, kurioje buvo abu broliai pradiniam ir galutiniame ramybės stovyje, t. y. žemės paviršiuje.

Paskutiniu metu laiku susidomėjimas "laikrodžio paradoksu" kilo iš galimų pasekmių keliautojams į kosmines erdves. Pvz. iškykla klausimas, ar yra galima per tinkamą žmogaus amžiui laiką ir pavartojant žmogui pakeliamą greitėjimą pasiekti užtektino greičio, kad įvyktų pastebimas laiko vienetų išsitęsimas, kitaip sakant, išgyvento laiko sutrumpėjimas.

Pravedus atitinkamus skaičiavimus, kurių čia neminėsiu, gaunama formulė:

$$x = 0,97 : a [\cosh at (0,97 - 1)]$$

kurioje x — atstumas išreikštas šviesos metais, t — laikas metais ir a — normalus greitėjimas žemės paviršiuje.

Iš šios formulės rasime, kad saulės sistemoje atliktinose kelionėse laiko pakeitimai yra maži. Pvz. kelionė į Neptuno planetą su sustojimu joje, atlikta su greitėjimu $10g$, pareikalautų 5 dienų, o laiko atžvilgiu keliautojas laimėtų per visą kelionę tik 1,5 minutės.

Įdomūs yra apskaičiavimai, liečią energijos kiekius kosminių erdvių kelionėse. Pvz. kelionėje į Neptuną vienos tonos svorio raketiniu sviediniu reiktų išvystyti kinetinę energiją 2×10^{17} joule'ių atitinkančią energiją, sukeliama išskaidymu (fissija) dviejų tonų urano. Žinoma, tokio teoretinio kiekio energijos toli gražu neužtektų, imant galvon palyginus žemą raketinio sviedinio našumą.

Jei pasiūstume raketinį sviedinį į tolimas kosmines erdves, norėdami pasiekti žymesnio laiko sutrumpėjimo, greitėjimu $1g$, pasiekiančio per 21 metus atstumo $2,4 \times 10^9$ šviesos metų, tai turėtume pasiekti tikrai fantastinius energijos kiekius. Vienos tonos sviedinys pasiektų kinetinę energiją, prilygstančią energijai, išsilaisvinančiai skaidantis 10^{12} tonų uranio. Tokio energijos kiekio užtektų ištirpyti 30 mylių storumo žemės paviršiaus plutai.

Atrodo, kad sunku net įsivaizduoti praktišką atsiekimą tokių kosminės erdvės kelionių, kuriose galima būtų pasiekti didesnį laiko vieneto išsitęsimą ir tuo pačiu žymesnį laiką laimėti.

LIETUVOS KAIMO IR KOLCHOZŲ ARCHITEKTŪRA

Dr. inž. Jurgis Gimbutas Boston, Mass.

Architektūros kandidatas J. Baršauskas: Lietuviškos kolūkiečio sodybos architektūra. Išleido Valstybinė Politinės ir Mokslinės Literatūros Leidykla, Vilnius 1956. 232 psl., 271 paveikslai (3 sulankstomi). Formatas 20×26 cm, tiražas 2000 egz., įrišta.

Šios knygos turinys: I. Lietuvių liaudies architektūrinio palikimo analizė. II. Kolūkinių gyvenviečių esamų projektų ir statybos analizė. III. Lietuvių kolūkinės statybos ir gyvenamojo namo projektavimas bei statyba.

Dvylikai metų praėjus nuo antrosios sovietų okupacijos, mus pasiekė knyga, šiek

ties praskleidžianti gyven. namų statybos būklę sovietinės Lietuvos kaime. Apsiribojama kolchozininkų gyvenviečių planavimu ir namais. Ūkiniai ir centriniai kolchozų pastatai neliečiami. Kolchozinio kaimo planavimą Lietuvoje iki 1953 m. vykdė šios įstaigos: "Architektūros Reikalų Valdybos prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos Architektūrinės Dirbtuvės" ir "Kaimo ir Kolūkių Statybos Valdyba prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos". Iš knygoje patiektų projektų autorių pavardžių atrodo, kad ten dirbama jaunų lietuvių architektų, nes jie nebuvo žinomi Neprikl. Lietuvoje. Jų darbo įkvė-

pimo šaltinis yra Sovietų S-gos tos srities projektai ir literatūra. Iš 56 knygų ir straipsnių, suminėtu literatūros sąrašė, 38 pavadinimai yra rusiški — sovietiški, kiti lietuviški, pora lankišku. Nepanaudota nei Vak. Europos, nei kitų Lietuvos kaimynų darbai. Šitoks vienašališkas prorusiškas priėjimas pastato knygos autorių ir, matyti, kitus Lietuvos architektus, į izoliuotą padėti.

Idomu, kad ir nepalankiose okupacijos sąlygose arch. Baršauskas nagrinėja rusų kolchozų architektūrinius projektus kritiškai. Antroje knygos dalyje autorius peržvelgia keturius tipinių projektų albumus bei katalogus, išleistus Maskvoje, Leningrade ir Minske 1948—1950 m., panagrinėdamas virš 20 namų ir sodybų projektų. Duoti jų planai, fasadai ir kelios fotografijos. Daugumą tų projektų J. Baršauskas kritikuoja. Štai, viename name iš priemenės einama pro virtuvę į kambarį ir "toks nevykęs kambarių išplanavimas neabejotinai neigiamai atsiliepia į buto jaukumą". Kitų namų "techniniai — ekonominiai rodikliai nepatenkinami", "veranda įterpta nelabai vykusiai", arba "gyvenamų namų projektai paruošti be jokio ryšio su sodybiniais sklypais". Apskritai, pagal autorių, 1948 m. Maskvoje išleistieji projektai kaimų vietovėms "nevisapusiškai atitinka kolūkinės statybos reikalavimams". 1950 m. Sov. S-gos Architektūros Akademijos išleistų kaimo ir kolūkių statybos projektų albume arch. Baršauskas taip pat mato "gerąsias puses ir kai kuriuos trūkumus". Štai, "25 m. sodybos plotis yra per mažas", o "ūkinių pastatų išdėstymą prie pat namo reikia visiškai uždrausti". Išorinėje namų išvaizdoje pastebimi "asimetriškai išdėstyti piliastrai, kurie iš višo nereikalingi, kampų ir langų apipavidalinimai nevykę". 1950 m. Leningrade išleistame kolūkiečių namų projektų albume esą "siūloma tokių naujų projektų, kurie visiškai neišlaiko kritikos sanitariniu požiūriu". Kitoje vietoje rašo: "Autoriai pasiūlė seniai atgyvenusių baudžiavos laikų valstiečių gyvenamojo namo tipą", nes "gyvenamosios ir gyvulių patalpos yra po vienu stogu". Savo išvadose apie Sov. S-gos tipinius projektus J. Baršauskas iškelia šiuos trūkumus: nepanaudotos pastogės (mansardos) gyven. patalpoms įrengti, pasigendama

namo ryšio su sodybos išplanavimu, neišvengta per didelio vienodumo ir menkos architektūrinės kolchozinio kaimo išvaizdos. Autorius pripažįsta, kad statant pagal tipinius projektus supramonintais statybos metodais, pagerėjusi statybos kokybė ir sumažėjusi kaina.

Mums atrodo natūralu, kad "tėvo ir mokytojo" laikų baudžiauninkų būstai primena XIX a. baudžiavos namų tipą. Gerai, kad lietuvis architektas tatai supranta ir savo nuomonę aiškiai pasako.

Senoji lietuvių kaimo architektūra. Autorius arch. Baršauskas nori surišti dabartinę kaimo architektūrą su praeitimi. Rašydamas apie 1951 m. Lietuvos Valstyb. Leidyklos išleistus tipinius projektus, jisai pastebi: "Projektuojant medinius namus buvo galima tiesioginiai panaudoti visas turtingo lietuvių liaudies architektūros palikimo formas ir elementus. Projektuojant mūrinius namus, reikėjo tuos pačius medinių namų projektavimo dėsnius ir formas pritaikinti naujoms statybinėms konstrukcijoms ir medžiagoms — mūriui". Čia tenka suabejoti, ar pateisinamos pastangos dirbtinai pratęsti senas šimtmečių tradicijas, kurios buvo natūralios gana primityvioje medžio architektūroje, į mūrinius ar kitokių modernių medžiagų pastatus. Knygos autorius, norėdamas konkrečiai spręsti visad aktualią tautinės architektūros problemą, pradeda savo veiklą gana išsamia lietuvių liaudies architektūrinio palikimo analize. Tai pirmajai knygos daliai skirta daugiau kaip trečdalis visos knygos: 107 psl. su 163 brėžiniais ir fotografijomis. Daugiausia dėmesio skirta senojo lietuviškojo namo planui, konstrukcijai, architektūriniam elementams ir kaimo planavimui. Šiek tiek užsiminta klėtis ir ūkiniai trobesiai. Duota senųjų kaimo baldų pavyzdžių. Nutylėta kaimo bažnyčių ir koplyčių architektūra, nors jos pagrindė glūdi toji pati planavimo idėja, kaip ir senojo žemaičių "numo" bei klėties planuose. Taip pat nutylėti kryžiai ir koplytstulpiai mūsų senojo kaimo sodybose, nors duotuose planuose parodyti medžiai, šuliniai ir tvoros. Okup. Lietuvoje tebeviešpatauja oficiali bolševikinė politika prieš religiją, nevengiant jei ne neigimu, tai bent ignoravimu klastoti praeitį.

Prabėgomis palietęs priešistorinius ir is-

torinius duomenis, arch. Baršauskas smulčiau analizuoja XVIII—XX a. žemaičių ir aukštaičių namus, kurių yra išlikę iki šių laikų, ar buvo nesenai inventorizuoti. Autoriaus metodas yra architektūrinis, tačiau aiškinant namų evoliuciją ir tipų susiformavimą, negalima apsieiti be etnologinio pagrindo. Autorius rūpestingai analizuoja patalpų išdėstymą, jų plotą, plotų santykius, apšvietimo koeficientus. Neliečiama lietuviškojo namo padėtis ir analogijos Šiaurės Rytų Europoje. Nėra palyginimų su latvių, skandinavų, lenkų, gudų namais, kurių namuose matyti paralelių, padedančių išsiaiškinti raidos klausimus. O tuos klausimus arch. Baršauskas vis dėlto vienur kitur paličia, pvz. dvigalio žemaičių namo kilmę veda iš "numo (psl. 28). Palyginamoji namotyra neduoda pagrindo šitokiai prielaidai. Numo planas yra artimas megarono planui su įėjimu iš galo ir be jokių pagrindinių sienų viduje. Jis yra analogiškas su klėties ar medinės bažnyčios planu su priešklėčiu ar pronaos priekyje. "Numo" planas kartojasi indoeuropiečių kultūros šalyse, pvz. Skandinavijoje, Tiroly, kai kur Balkanuose. Dvigalis arba trilypis namas su priemene vidury ir su pagrindiniu įėjimu iš namo šono priklauso kitam tipui ir plačiai sutinkamas Europoje greta "numo" tipo. Jei knygos autoriui būtų buvusi prieinama platesnioji namotyros literatūra, kaip S. Erixono, B. Brandto, G. Ränko ar K. Rhammo darbai, jis būtų galėjęs įnešti daugiau šviesos į lietuvių namų kilmę ir raidą. Tasai klausimas dar nepakankamai ištirtas ir vos teuzsimintas ligšiolinėje lietuvių literatūroje.

J. Baršauskas yra susipažinęs su išlikusiais lietuvių kaimo namais ir savo knygoje panagrinėja keliasdešimt pavyzdžių, pailustruotų planais, piūviais, detalėmis ir nuotraukomis. Autorius sudarė įdomią namų planų klasifikaciją, padalindamas juos į 17 tipų ir 33 variantus. Tai jau kiek pertoli nueita, nes iš tikrųjų turime ne daugiau kaip 4 liet. namų tipus: aukštaičių viengalis ir dvigalis, žemaičių "numas" ir dvigalis. Kiti planai yra tų pačių tipų variantai, įvairuoja pagal namų dydį, patalpų skaičių ar jų tarpusavio santykį. Autorius įžiūri daug grožio ir logikos lietuvių name. Iš maždaug 300 ištirtų namų jis daro statisti-

nes išvadas procentais apie namų plotą, kambarių skaičių, gyventojų skaičių name, apšvietimo intensyvumą, namų senumą, konstrukciją pagal Lietuvos rajonus. Kyla klausimas, ar turint galimybę tyrinėti Lietuvoje, nepermaža 300-tų objektų statistinėms išvadoms daryti. Juk tai vos apie 0'1% visų Lietuvos ūkių gyven. namų. Tarp gausių senojo kaimo iliustracijų, J. Baršauskas duoda fotografijų iš miestelių ir dvarų architektūros, pvz. pav. 37, 38, 67, 71, 75, 119 ir kt. Nei paraštėse, nei tekste autorius nedaro skirtumo tarp kaimo ir minėtųjų ne kaimo pavyzdžių. Mums atrodo, kad negalima suplakti miestelių ir dvarų architektūros su kaimu, nes jų raidos sąlygos buvo skirtingos. Kiekvienu atveju būtų tikslinga pažymėti ūkio dydį (prieš nusavinant kolchozui) ar namo kilmę, jei jisai miestelyje. Kaikurie miestelių namai niekuo nesiskiria nuo kaimiškųjų, jei buvo statyti ūkininkui.

Nepriklausomąją Lietuvą arch. Baršauskas vadina bolševikiniu būdu "buržuazine" ir jos vykdytame kaimų žemių tvarkyme, skirstant į vienasėdžius, įžiūri tik blogą. Štai, 99 psl. rašo: "Vargingųjų valstiečių vienkiemiai buvo palikti be jokios materialinės paramos iš buržuazinės valdžios pusės, ir jie greitai visai nuskurdo. Kartu nyko amžiais sukurtas architektūrinis Lietuvos liaudies palikimas... Naujų sodybų kūrimas buržuazinėje Lietuvoje vyko chaotiškai". Bet čia pat autorius pripažįsta, kad naujosios sodybos Nepr. Lietuvoje buvo planuojamos pagal priešgaisrines taisykles taip, kad tarp namų būtų išlaikytas bent 15 m atstumas, ko pasigendama pavyzdiniuose Sov. S-gos kolchozų sodybų projektuose. Taip pat pripažįsta, kad Nepr. Lietuvos "atskiri liaudies meistrai tęsė toliau lietuvių liaudies architektūros tradicijas, ir dažnai jiems pavykdavo sukurti architektūriniu požiūriu įdomių pastatų". Kitaip ir negalėjo būti, nes liaudies architektūra gali būti kuriama tik "atskirų liaudies meistrų", o ne valstybinių įstaigų. Dėl ekonominės į vienasėdžius išskirstytųjų ūkininkų būklės turime pastebėti, kad patys ūkininkai norėjo ir prašėsi išskirstymo, nes tatal kėlė ūkio našumą. Panaši žemės tvarkymo reforma buvo vykdoma ir tebėra tęsiama Vakarų ir Vidurio Europoje. Pagal 1935.II.8 Lietuvos vyriausybės nutarimą, vienasėdininkai gau-

davo žymią paramą miško medžiaga už 20% parduodamosios kainos, per metus vidutiniškai už 2,7 mil. litų vertės. Be to, į vienasėdžius išsikėlę buv. kaimų ūkininkai buvo atleidžiami vieneriems metams nuo žemės mokesčio ir neturėjo mokėti už matininko darbą, kurį samdė valstybė. O kaip gyvena kolchozininkai, buvę ūkininkai ir samdiniai, sovietinėje Lietuvoje? Mus nuolat pasiekia žinios apie didelį maisto trūkumą, apie pūvančius trobesius, apie 1500 rublių metinį mokesį už turimą arklį ir 500 rb. už karvę. Kažin, ar pagerės kolchozininko gyvenimas, jei teks badauti ir naujuose namuose pagal valdžios projektus.

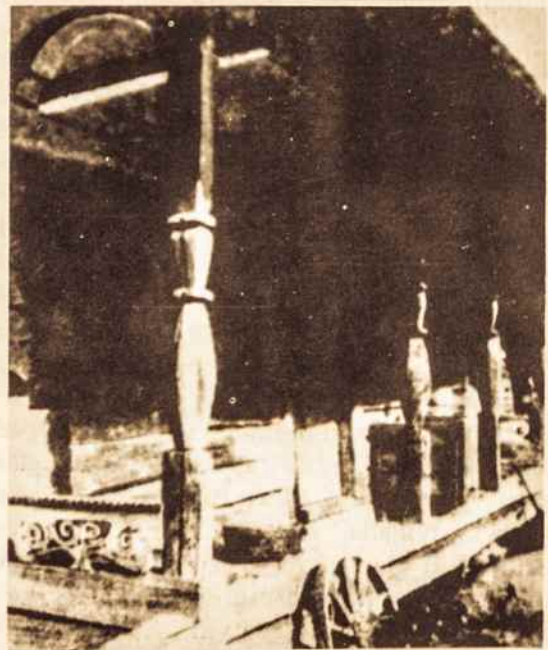
Iš knygoje duotos statistikos matyti, kad Nepr. Lietuvos laikais statytuose kaimo namuose vienam gyventojui teko vidutiniškai 7,8—8,8 m²/₃ gyvenamojo ploto. Vidut. buto plotas buvo 40—43 m²/₃ ir apšvietimo koeficientas pasiekė 1:13 santykį (seniau buvo vidut. 1:18). Palyginkime, kad sovietinėje literatūroje ir J. Baršausko patiektuose tipiniuose projektuose vidut. buto plotas yra 30—40 m²/₃, o vienam gyventojui skiriama 8—9 m²/₃ ploto norma. Nepr. Lietuvos kaime toji norma buvo tikrovė, o Sovietų Sąjungoje — tik projektuose ir albumuose. Charakterizuodamas Lietuvos klimatinės sąlygas, autorius naudoja Nepr. Lietuvos statistikos metraščiais. Matyt, naujos statistikos neparuošta per pastaruosius 12 metų. Nežiūrint minėtųjų tendencijų bei neapsižiūrėjimų, pritariame autoriaus išvadai: — "Šimtmečiais išsivysčiusi lietuviškojo gyvenamojo namo liaudies architektūra pasižy-

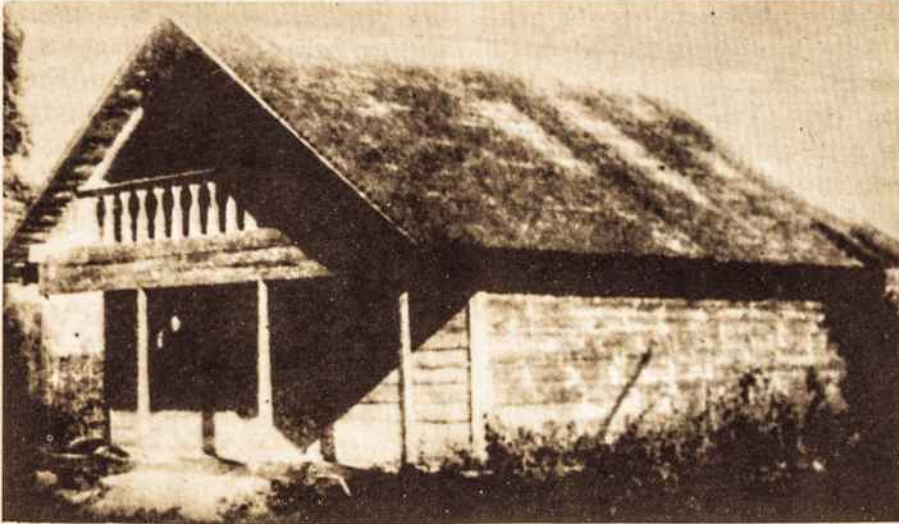
Rokiškio raj., Kalvių km. Sodyba.

mi savo paprasta ir aiškia kompozicija, dideliu visų elementų tikslingumu, saikingu papuošimu“.

Senasai lietuvių kaimo kiemas. Arch. Baršauskas rūpestingai tyrinėjo kiemo planus ("liaudies sodybą") ir savo knygoje davė per 20 planų pavyzdžių. Kaip namus, taip ir kiemus autorius sutraukia į klasifikacijos lentelę, suveddamas juos į 7 tipus ir 14 variantų. Lietuvio sodybai yra būdingas laisvas, nešabloniškas planavimas, atsižvelgiant į šeimininko norus. Tad kiekvienas kiemas yra kitoniškas, bet ieškant bendros charakteristikos, lietuviškieji kiemai skirtni tik į du tipus: laisvojo plano (senuosiuose kaimuose) ir taisyklingojo plano (daugiausia naujuose vienasėdžiuose. Abiejuose tipuose galime įžiūrėti po dvi skirtingas schemas: atvirojo ir uždarojo užstatymo (plačiau žr. "Lietuvių Enciklopediją" XI t., Kiemas). Autoriaus kiemų brėžiniai yra gerai atlikti, su masteliu, geografine orientacija, parodyti ir medžiai. Tatai bene pirmasis bandymas mūsų literatūroje išsamiau panagrinėti lietuvių kiemą architektūriniu požiūriu. Vienoje vietoje J. Baršauskas pastebi, kad "reikia skirti lietuviškas uždaro užstatymo sodybas nuo rusiškų uždarų sodybų, kur kiemas aklina užstatomas visu perimetru". Gal kiek per griežtai autorius

Kupiškio raj., Svidėnų km. prieklėtis

Švenčionių raj., Švenčionių km. klėtis su balkonu ant prieklėčio.

priskiria žemaičių sodybai dviejų kiemų (švariojo ir ūkinio) principą, kaip specifiską žemaitišką savybę. Žinome ir knygoje duotuose planuose matome, kad ir aukštaičių kiemai dažnai planuojami tuo pačiu principu.

Savo išvadas apie architektūrinį liaudies palikimą arch. Baršauskas riša su to palikimo panaudojimu "tarybinėje architektūroje". Tos pastangos parodytos paties autoriaus sudarytuose kiemų ir namų 8-se projektuose. Atsižvelgiant į varžančias ekonomines sąlygas, tie projektai atrodo rūpestingai apgalvoti ir estetiški.

Naujoji kolchozų statyba. Autorius pagnrinėja Lietuvos valstyb. leidyklos išleistus tipinius namų projektus, šiek tiek apžvelgia įvykdytas ar vykdomas statybas ir paskutinėje knygos dalyje vadovėlio stiliumi dėsto, kaip turėtų būti projektuojama ir statoma kolūkiečio sodyba ir namas. Lietuviškuosius tipinius projektus arch. Baršauskas vertina kritiškai. Knygoje įdėti šių architektų 1951 m. projektai: V. Tamašausko, A. Gaigalio, F. Vito, J. Gudelio, J. Vitkausko, V. Adomavičiaus, V. Balčiūno. Iš 1952—53 m. paskelbtųjų projektų knygon pateko architektų A. Andriušio, J. Jankausko, Z. Greičiaus, B. Stiklerytės, V. Drupo, V. Žuko, T. Šešelgienės, P. Vrubliausko ir A. Kazlausko darbai. Pirmosios grupės (1951) projektai yra vieno buto, 2—5 kambar. namams. Arch. Baršauskas rašo, kad tie projektai neatitinką ekonominėms kolūkiečio

galimybėms, jų plotai esą per dideli. Nė viename name nenumatyta patalpėlė voniai ar išviete. Pasigenda įvairumo stogo formoje (tik vienašlaičiai). Mediniams namams numatytos piaučių arba tašytų rąstų sienos, o mūriniams — degtų ir nedegtų plytų. 1952—53 m. "Kaimo ir kolūkių statybos valdybos" paruoštuose tipiniuose namų projektuose siekiama didesnės ekonomijos. Dėl to kaikurie kambariai, kaip autoriaus pastebėla, išėjo permaži: bendrasis šeimos kambarys vos 10,9 m² miegamasis 7,9 m², jų aukštis 2,70 m. Išoriniai tų namukų matmenys 6 x 6,5 m ar kiek daugiau. Vis dėlto, ir ankstesnieji ir pastarieji projektai, su nežymiom pataisom, tiktų mūsų kaimo atstatymui. Tik abejojame, ar dabartinėje nelaisvėje ir skurde lietuviai sodiečiai gaus pakankamai naujų namų. Knygoje įdėtos kelios nuotraukos dar nebaigtų vienos šeimos namukų, statomų po kelis eilėje (Prienuų, Šakių, Kalvairijos, Kėdainių, Šiaulių rajonuose). Nežinia, kas juose gyvens ir po kiek žmonių namuke. Taip pat pailiustruotas bandymas statyti kolchozų namus iš supramonintų standartizuotų blokų, padarytų iš plytų su izoliacija ar betono. Autorius Baršauskas pripažįsta, kad dar neišspręsti detalių standartizavimo ir sanitariniai klausimai statybai supramoninti.

Paskutinėje knygos dalyje autorius aiškina, kaip turėtų būti planuojamos gyvenviečių sodybos. Kolūkiečio asmeniškai naudojamas sklypas esąs 0,15 iki 0,60 ha. Arch.

Baršausko patiektieji kolchozų sodybų planai, panašiai kaip ir anksčiau nagrinėtieji rusiškieji, primena kitur matytas priemiesčių nausėdijas (butų kolonijas). Siūlomas sklypo plotis prie gatvės 35—40 m. Kolūkiečių namams projektuoti autorius siūlo šitokias normas: 9 m²/₃ gyvenamojo ploto asmeniui ir 25 m²/₄ erdvės; minimalus gyv. patalpų aukštis 2,80 m, o pastogėje (mansardoje) 2,60 m. Penkių asmenų šeimai rekomenduoja: bendrą gyven. kamb. 18 m²/₃, seklyčią 14 m²/₃, miegamąjį 13 m²/₃, iš viso 45 m²/₃. Be to, dar reikalinga pagalbinio ploto 31 m²/₄ (virtuvė, prieangiai, sandėliukas, išvietė). Nors šios normos yra didesnės už daugumą šioje knygoje duotų Sov. S-gos tipinių projektų, bet atrodo, kad penkių asmenų šeimai reiktų daugiau nei vieno miegamojo. Matyt, bendrajame gyvenam. kambary ir seklyčioje taip pat būtų miegama. Autorius taip pat apskaičiuoja tokių namų kainą rubliais, bet mums sunku palyginti su kitų kraštų statybos kainomis. Arch. Baršauskas rašo, kad "respublikos kolūkiuose palaiptis pereinant į bendras gyvenvietes, reikės pastatyti apie 160,000 gyven. namų". Neparasyta, kiek jau jų pastatyta. Mūrinių namų kaina su 2 kamb. ir virtuve išsėina 36—47 tūkst. rb., 3 kamb. ir virt. 43—56 tūkst. rb., vidutiniškai po 700 rb. už 1 m²/₃ gyvenamojo ploto. Medinių namų kaina, pagal autorių, esanti už 2 k. ir virt. 15—20 tūkst. rb., 3 k. ir virt. 17—23 tūkst. rb., vidut. po 290 rb. už kv. m. gyven. ploto. Tad mūrinė statyba tebėra net pustrėčio karto

brangesnė už medinę, nors miškų Lietuvoj nedaug belikę. Matyt, dar vis nepakanka plytinių ir cemento fabrikų. Knygos pabaigoje duota šiek tiek konstruktyvinių detalių. Yra kelios spalvotos iliustracijos: senosios kaimo statybos dažytų durų ir kėdžių, naujųjų projektų fasadų išsklotinės.

Šioje nemažoje knygoje pasigendame daiktų rodyklės (indekso), nors be autoriaus, dar pasirašo 4 redaktoriai: A. Čižas, D. Šileikaitė, spec. red. E. Budreika ir techn. red. A. Perevičius. Korektūra gera, bet lietuvių kalba vietomis šlubuoja. Pvz., sunku suprasti toksai pasakymas: "Lietuvių liaudies architektūros meninė puošyba, ornamentika ir polichromija yra realistiniai, turi sveikus kompozicinius ir kūrybinius pagrindus, turtingi liaudžiai artimų formų" (90 p.). Rusicizmu atsiduoda posakiai "statybinis menas", "buvo paskelbta leidinyje lietuvių kalba Istorijos Archyvas" ir kt. Nežiūrint pastebėtųjų trūkumų ir bolševikinės frazeologijos, arch. J. Baršausko veikalas praturtina techninę lietuvių literatūrą abiem atžvilgiais: mūsų senojo kaimo architektūros grožiui atskleisti ir naujiems keliams kaimo architektūroje ieškoti. Mūsų troškimas yra tas pats, kaip ir Lietuvos ūkininkų: kad užplanuotieji 160,000 naujų namų tarnautų laisviems ūkininkams, o ne kolchozų vergams.

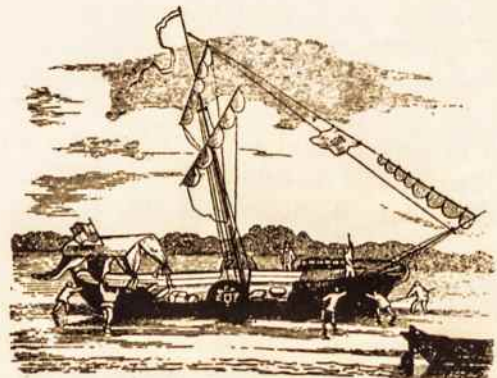
Pastaba: su šiuo straipsniu atspausdintos senojo lietuvių kaimo nuotraukos imtos iš arch. J. Baršausko knygos.

NERIES TYRINĖJIMAI PRIEŠ 100 METŲ

Prof. Steponas Kolupaila, Notre Dame

Lygiai prieš 100 metų, 1857. metų vasarą, grafas Konstantas Tyškevičius surengė Neriai tirti ekspediciją, perplaukė ją nuo versmių ligi žiočių ir paruošė tos upės monografiją, kurią išleido Dresdene, emigracijoje, žymus rašytojas J. I. Kraševskis 1871 metais: "Vilija i jej brzegi" — Vilija ir jos krantai. Autorių paskatino į tą žygį savo krašto meilė, noras iškelti jo įdomią praeitį ir gamtos grožį, nes tuo metu buvo madoje lankyti ir girti svietimas šalis.

Ekspedicija buvo paruošta labai rūpestingai. Trys laivai buvo rogemis nugabenti į

Kamienio miestelį ir ten įrengti. Jie įstrigo pirmoje seklumoje ir buvo ten palikti: kelionė buvo atlikta paprasta valtimi, be visų numatytų įrengimų ir prašmatnumų. Grafą lydėjo matininkas, kuris atliko aukštupio ir kelių rėvų nuotraukas, ir dailininkas, kuris piešė vaizdus: fotografijos dar nebuvo.

Kelionės metu Tyškevičius lankė kaimus ir miestelius, rinko žinias apie jų praeitį, jieškojo archeologinių liekanų, tyrė žmonių būdą ir užrašinėjo liaudies dainas.

Techniškas ekspedicijos įrengimas buvo menkas. Nuplauktam atstumui matuoti ratas netiko, upės kritimą buvo norima rasti barometru. Tačiau upės aprašymas yra labai svarbus ir įdomus, neturįs sau lygių, ne vien Lietuvoje. 1861 metais L. Kondratavičius (V. Syrokmlė) išleido kuklią Nemuno monografiją, pats matęs tą upę keliose vietose. Dėl to Tyškevičius rašo savo knygos gale: Upės istorija turi būti ištirta vietoje. Ji laukia atydaus tyrinėtojo, kuris lėtai plaukdamas valtimi nuo versmių ligi žiočių pašvęs visą savo nusimanymą tam tikslui. Autorius tikįs, kad netrukus atsiras jo darbo pasekėjų, kurie jį atliks geriau ir tiksliau: juk mūsų Lietuvoje nestinga gabių ir geros valios žmonių!

Mums labai įdomu, kad autorius, turtin-gas dvarininkas ir žymus šviesuomenės veikėjas, visur labai palankiai atsiliepia apie

lietuvius, jų būdą, dorą, papročius, tėvynės meilę. Visai kitaip jis vertina sulenkėjusius Vilniaus krašto gyventojus, kurie prarado įgimtą kultūrą ir nepritapo prie naujos.

Knyga apie Nerį yra mums labai brangi, ir be galo reta. Buvo manyta ją išversti ir išleisti šių metų sukakties proga: tikėkimės, kad tai pasiseks ligi 1971 metų, kai knygai bus 100 metų.

Reprodukcijos: Legenda apie Vilijos versmes. Tyškevičiaus ekspedicijos laivas seklumoje.

PLIAS IR ALIAS VALDYBOS IR ADRESAI

PASAULINĖ LIETUVIŲ INŽINIERIŲ IR ARCHITEKTŲ SAJUNGA (P L I A S)

World Association of Lithuanian
Engineers and Architects

Association Mondial des Ingenieurs
et des Architects Lithuaniens

PLIAS CENTRO VALDYBA:

Jonas ŠIMOLIŪNAS — pirm.
Stasys DIRMANTAS — vice-pirm.
Steponas KOLUPAILA — vice-pirm.
Algirdas A. DIDŽIULIS — sekr.
Jonas JURKŪNAS — išd.

PLIAS-gos Centro V-bos Pirm. Adresas:

Mr. J. Šimoliūnas,
1561 Holmes Ave.,
Racine, Wisc., USA.

PLIAS-gos Skyriai:

1. ARGENTINA, Buenos Aires - Avellaneda

Mr. J. Ramanauskas (Sk. pirm. adresas):
Av. Belgrano 2319,
Avellaneda, Prov. Buenos Aires,
Rep. Argentina.

2. AUSTRALIJA — Adelaide

Mr. A. Pacevičius (Sk. pirm. adresas):
271 Melbourn St.,
North Adelaide,
South Australia.

Melbourne ir Sydney:

Mr. B. Daukus (Sk. pirm. adresas):
273 Cooper Rd.,
Yagoona — Sydney,
N. S. W. Australia.

3. BRAZILIJA — Sao Paulo

PLIAS -gos C. V. Įgaliotinio Brazilijoje
adresas:

Mr. M. Ivanauskas,
Hedeager - Bosworth do Brasil S. A.,
Praca da Republica 497 and. 13,
Sao Paulo, Brasil.

4. DIDŽIOJI BRITANIJA — London

PLIAS Didž. Britanijos Sk. V-ba:

Mr. Jonas Vilčinskas — pirm.
Rostislavas Baublys — sekr.
Jurgis Užkuraitis — išd.
Skyr. pirm. adresas:

Mr. J. Vilčinskas,
37 Gowrie Rd.,
London SW., Great Britain.

**5. EUROPA (Austrija, Danija, Prancūzija,
Šveicarija ir Vokietija)**

PLIAS-gos C. V-bos Įgaliotinio Europoje
laikinas adresas:

Mr. P. Zundė,
Bonn 2, Postfach 49,
West Germany.

6. JUNG TINĖS AMERIKOS VALSTYBĖS**A. PLIAS Clevelando skyrius**

1955 m. Sk. Valdyba:

Edvardas Malcanas — pirm.
Steponas Matas-Matusevičius — sekr.
Albinas Ramanauskas — išd.

PS. Skyriaus adresas skelbti negautas. 1955
m. sk. v-bos sąstatas iš laikraščių.

"Technikos Žodžio" atstovo adresas:

Mr. J. Puškorius,
1837 Page Ave.,
Cleveland 12, Ohio.

7. KANADA**a) Montreal, Quebec**

Sk. Valdyba:

Petras Mažeika — pirm.
Vytautas V. Dargis — vald. narys
Petras Kubilius — vald. narys
Vladas Stankevičius — vald. narys,
ryšiams.

b) Toronto, Ont.

1956 m. Sk. Valdyba:

Jokūbas Šližys — pirm.
Juozas Dragašius
M. Meiliūnas
Pranas Razgaitis
Kostas Astravas

Sk. Valdybos pirm. adresas:

Mr. J. Šližys,
53 Hewitt Ave.,
Toronto, Ont.
Canada.

8. KOLUMBIJA — Medellin

PLIAS Centro V-bos Įgaliotinio Kolumbijo-
je adresas:

Mr. J. Kalėda,
Apartado Aereo 1720,
Medellin, Colombia, S. A.

9. ŠVEDIJA — Stockholm

PLIAS skyriaus pirm. adresas:

Mr. K. Kraujalis,
Björksundsslingen 34,
Stockholm — Bandhagen,
Sweden.

10. VENEKUELA

PLIAS Centro Valdybos Įgaliotinio Vene-
cueloje adresas:

Mr. V. Venckus,
Ave Bolivar, El Vinedo,
Edif Venezuela Apart. 42,
Valencia, E-do Carabobo,
Venezuela.

**B. AMERIKOS LIETUVIŲ INŽINIERIŲ
IR ARCHITEKTŲ S-GA (ALIAS)**

American Lithuanian Engineers
and Architects Association, Inc.
(Inkorporavimo adresas) c/o:

Mr. B. Galinis,
19 Mellen St.,
Dorchester, Mass.

ALIAS-gos Centro Valdyba:

Mr. Alfonsas Jurskis — pirm.
Kazys Rimkus — vice-pirm.
Kazys Gasparėnas — sekr.
Jonas Stelmokas — sekr.
Nikalojus Birulis — išd.
Julius Šatas — v-bos narys, Lietuvos
Ūkio Atstatymo reikalams
Bronius Elsbergas — v-bos narys —
spaudos reikalams

ALIAS Centro V-bos Pirm. adresas:

Mr A. Jurskis,
1313 West Jerome St.,
Philadelphia 40, Pa.

ALIAS-gos Skyriai:**a) Boston, Mass. Sk. Valdyba:**

Stepas Malėnas — pirm.
Vytautas Žiaugra — sekr.
Kostas Nenortas — išdininkas.

b) Chicago, Illinois:**Sk. Valdyba:**

Jonas Mulokas — pirm.
Juozas Kizlauskas — vice-pirm.
Jonas Variakojis — sekr.
Viktoras Naudžius — išd.
Gediminas Biskis — v-bos narys

Sk. Pirm. adresas:

Mr. J. Mulokas,
3334 W. 66 th Pl. Chicago 29, Ill.

c) Detroit, Mich. Sk. Valdyba:

Stasys Juzėnas — pirm.
K. Tuskenis — sekr.
Petras Melnikas — išd.

Sk. V-bos pirm. adresas:

Mr. S. Juzėnas,
15491 Ward St.,
Detroit 27, Mich.

d) Los Angeles, California Sk. Valdyba:

(Išrinkta 1957—9—29 d.):
Juozas Andrius — pirm.
Bronius Budginas — vicepirm.
Julius Jodelė vice - pirm.
Viktoras Petrauskas — sekr.
Valentinas Varnas — išd.

Skyr. pirm. adresas:

Mr. J. Andrius,
14356 Ibex Ave.,
Norwalk, Calif.

e) New York, N. Y.**Sk. Valdyba:**

Vladas Švipas — pirm.
Stasys Birutis — vice-pirm.
Ignas Gasiliūnas — sekr.
Eduardas Senkus — išd.
Arifas Biošėvas — vald. narys

Sk. Pirm. adresas:

Mr. V. Švipas,
86—18—107 th St.,
Richmond Hill 18, N. Y.

e) Philadelphia, Pa. Sk. Valdyba:

Henrikas Šatinskas — pirm.
Andrius Romanauskas — sekr.
Vincas Gruzdis — išd.

Skyriaus pirm. adresas:

Mr. H. Šatinskas,
1916 So. Water St.,
Philadelphia 48, Pa.

g) Pittsburgh, Pa.**Sk. Valdyba:**

Albertas Simanavičius — pirm.
Vytautas Mažeika — sekr.
Pranas Baltakis — išd.

Sk. sekr. adresas:

Mr. V. Mažeika,
2506 Sylvania Dr.,
Pittsburgh 34, Pa.

Surinko K. Krulikas

Trijų valdybų posėdis

1957 IX.14

Cassville N.J.

Foto A. Biošėvo.

TERMINOLOGIJS KLAUSIMAI

T.T.Ž. KARTOTEKA

Šiame (ketvirtajame) tęsinyje pateikiami išimtinai elektrotechnikos terminai, surinkti dipl. inž. P. Drąsučio ir įrašyti kortelėse anglų bei lietuvių kalbomis. Dalis jų jau paskelbta p.m. TŽ nr. 6.

Acceleration — greitėjimas; accuracy — tikslumas; adhesion coefficient — kibimo koeficientas, —a; adjustable — reguliuojamas, —!! (priederinamas, pritaikomas, nustatomas); admittance — grandinės laidumas; aerial cable — orinis kabelis, —a; alkaline battery — šarminis akumuliatorius, —a; alternating current — kintamoji srovė; alternator — alternatorius, kintamosios srovės gaminimo mašina; ammeter (also: ampere meter, amperometer) — ampermetras; ampere — amperas; amperehour — ampervalanda; amperehour meter — srovės skaitiklis, (ampervalandų skaitiklis); ampere turn — ampervija; amplitude — amplitudė; anchor guy — atspara, —? (inkarinė atatampa, atitampa), —a; angular velocity — kampinis greitis, —a; anode — anodas; armored cable — šarvuotas kabelis, —a; arrester, —? (lightning arrester) — žaibolaidis; (lightning) arrester, expulsion type — gesinantis (?) žaibolaidis, —a; (lightning arrester, valve — ventilinis (?) žaibolaidis, (vožtuvinis ž.), —a; auxiliaries, power station — antriniai jėgainės įrenginiai, —a; average load — vidutinis apkrovimas, —a.

Bar conductor — juostinis laidas, —a (paprastai "bar" reiškia bet kokią skerspjūvio strypą, kuris turėdamas plokščią skerspjūvį gali būti vadinamas juosta); bare cable — nedengtas daugiagyslis laidas, —? (kadangi daugiagyslį vienavielių ar daugiavielių gyslų laidą mūsų priimta ir priprasta vadinti kabeliu, tad taip ir paliktina: atseit — nedengtas, arba gal geriau — plikas, kabelis), —a; bare wire — nedengta viela (plika v.), —a; batterie — akumuliatorius, —!!; bimetal cell — porinė celė, —? (dvinaugė vienutė); braid conductor — pintinis laidas, (pintas l.), —a; brush — šepetys; bus (žargone, nes pilnas terminas yra: bus-bar) — autoriaus žodžiais: vartota — šinos, siūloma vartoti — šerdis, —? (kadangi tiems "bus-bar'ams" naudojami išimtinai "bar conductors," t.y. strypiniai, juostiniai laidai, tad nenorint naudoti vok. kilmės — šinos, gal tikėtų naudoti — strypai, juostos); bushing — įvorė, įvadas (?); by-pass (cf. — shunt) — šuntas.

Cable conductor — daugiagyslis laidas, —? (conductor reiškia laidą, laidininką; cable — kabelis gali būti daugiavielis vienagyslis, vad. — stranded conductor, arba — single-conductor cable, atseit vienalaidis kabelis; gali būti ir daugiagyslis vienavielių arba daugiavielių gyslų, — multiple-conductor cable, atseit, daugialaidis kabelis), —a; cable bending radius — kabelio lenkimo spindulys, —a; cable joint — kabelio mova, —?; candle, international — tarptautinė žvakė; capacitance — inlumumas; capacitive conductance — inluminis laidumas; capacitive resistance — inluminė varža; capacitor — kondensatorius; charging current — užkrovimo srovė, —a; choke coil — slopinimo apvija, —a; clearance — tarpas; coil — apvija, —!; collector — kolektorius, —!!; commutation — komutacija, ištiesinimas (?); compensator — kompensatorius; compound — kompaundinis, —?? (junginys, jungti, sujungti, jungtinis, sudėtinis); compressed air circuit breaker — suspausto oro jungtuvas, (gal — pertrauktuvas), —a; converter — umformeris, keitiklis; contact — kontaktas, —?; copper losses — vario nuostoliai, —a; core — šerdis; core losses — geležies nuostoliai, (šerdis nuostoliai), —a; corona — korona, —?; corrosion — korozija, (nuėdimas, kaip pav. rūgštis nuėda naugę); cross-arm — skersinis.

Damper winding — slopinimo apvija, —a; delta-connection — trikampio jungimas, —a; demand factor — paklausos koeficientas, —a; density — tankumas; dielectric — dielektrinis; differential relay — diferencinė relė, —a; direct current — nuolatinė srovė; direct drive, axle drive — tiesioginė pavara, —a; distribution circuit — paskirstymo grandinė, —a; distribution lines — paskirstymo linijos, —a; distribution network — paskirstymo tinklas, —a; distribution substations — paskirstymo pastotys, —a; drive — pavara.

Earthing (grounding!) — įžem'inimas; effective conductance — ominis laidumas, —a; effective resistance — ominė varža, —a; electric circuit — elektros grandinė; electric charge — elektrinis krūvis, —a; electric current — elektros srovė, —a; electrode — elektrodas, polius; electrodynamic — elektrodinaminis; electrolysis — elektrolizė; electrolyte — elektrolitas; electromagnet

—elektromagnetas; electromagnetic force — elektromagnetinė jėga, —a; electromotive force — elektrovaros jėga, —a; electromotor — elektromotoras, elektros variklis; electron — elektronas; electroplating — galvanoplastika; electrostatic — elektrostatinis; energy — energija; entrance cable — įvadas; equipment — įrengimai; excitation — sužadėjimas; exciter — sužadintojas.

Farad — faradas; fault — gedimas (ir sugedimo taškas elektros grandinėje); filament — kaitrinis siūlas; fluorescent — švytintis; flux — srautas, (taipgi — lydalas); flywheel — smagračis; Foucault currents, eddy currents — geležies srovės, —? (Foucault srovės, sukūrinės srovės); foot-candle — žvakė-pėda; fuse — saugiklis, —!

Galvanic — galvaninis; galvanometer — galvanometras; geared drive — dantratinė pavara, (krumpliartinė p.), —a; generator — generatorius, elektros gaminimo mašina; glowing — žėrintis; grounding — įžeminimas; ground-rod — įžeminimo stiebas, —?; ground-wire — įžeminimo laidas, —a.

Henri — henris; hysteresis — histerezė; hydroelectric — hidroelektrinis.

Illumination — apšvietimas; impedance — grandinės varža, —? (atstojamoji, tariamoji v.); incandescent lamp — kaitrinio siūlo lempa, —a; inductance — induktyvumas; induction motor — indukcinis, asinchroninis motoras, —a; inductive resistance — induktyvinė varža, (induktyvi v.), —a; inductive conductance — induktyvinis (induktyvus) laidumas, —a; instrument — instrumentas, (įnagis, įrankis); insulated cable — izoliuotas kabelis, laidas, —a; insulation — izoliacija; insulator — izoliatorius; insulator, pin — atraminis izoliatorius, —a; insulator, strain — atsparinis izoliatorius, —a; insulator, suspension — kabantis izoliatorius, —a; intensity — intensyvumas; isolator — perskyrėjas, —? (vadintina — skiriklis, nes daiktavardžiai su galūne -jas naudojami asmeniui pagal jo užsiėmimą pažymėti).

Kilovar — kilovaras; kilovolt — kilovoltas; kilovoltampere — kilovoltamperas; kilowatt — kilovatas; kilowatthour — kilovatvalanda.

Lead-acid batterie — akumulatorius, švino akumulatorius, —a; leakage — nusekimas; load — apkrovimas, (krūvis); load factor — apkrovimo koeficientas, —a; lumen — lumenas; lux — liuksas.

Magnetic flux — magnetinis srautas, —a.

Oil blast circuit breaker — alyvos srovės jungtuvas, —? (negi alyvos srovę jungia); oil circuit breaker — alyvinis jungtuvas, —a.

Peak load — apkrovimo viršūnė, —a; plug — šakutė, —? (kaištis, kaištukas).

Reactance — reaktyvinė varža; receptacle — vartota štepselis, siūloma vartoti — lizdas, —!!; rotating magnetic field — sukamasis magnetinis laukas, —a;

Short circuit — trumpas jungimas, a—; subway — kabelių takas, —? —!; susceptance — reaktyvinis laidumas;

Underground cable — požeminis kabelis, —a.

Wattmeter — vatmetras; wire conductor — viengyslis laidas, viela; wye-connection — žvaigždės jungimas.

Zig-zag-connection — zigzago jungimas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad visi žodžiai, kaip elektrolizis, histerezis ir pan., — autoriaus taip įrašyti kortelėse, turi būti rašomi: elektrolizė, histerezė, taipgi — analizė, diagnozė, psichozė, tuberkulozė, ir t.t. Šitoks šios rūšies graikiškų ir lotyniškų žodžių suvienodintas rašymas lietuvių kalboje dabar naudojamas ir Lietuvoje. Pastebėtina, kad L. Kalbos Vadove, be siūlomų lietuvių kalbos rašybos pakeitimų, bandoma, kaip ten išsireikšta, derinti prie originalo ir kaikurių svetimybų rašymą. Pavyzdžiui, žodžiai amplitudė, aureolė, formulė, koordinatė, ordinatė ir kt. ten rašomi su galūne —a. Tai nepriimtina tol, kol taip nebus rašoma Lietuvoje. Tenka apgailėti, kad L. Enciklopedijoje naudojama L.K.V-ve siūloma reformuota lietuvių kalbos rašyba. Savo kalbos rašybą keisti išėivijoje tikrai nedera.

Kadangi TTŽ bus leidžiamas ne vien tik išėivijai, tai tuo remdamasis prof. S. Dirmantas priminė reikalą žodyne turėti ir rusiškai-lietuvišką dalį. TTŽ Organizacinė Komisija šį klausimą naujai aptarusi pripažino, kad, priešingai jos ankstesnei nuomonei, šioji dalis yra reikalinga. Ypatingai dėl to, kad sovietų vergijoje ir rusų kalbos įtakoje esanti tauta per ilgesnį laiką neišvengiamai vis daugiau naudos sulietuvinčių rusiškų terminų. Po poros metų galima bus tai patikrinti, nes Lietuvoje ruošiamasi apie 1959 metus išleisti techninių terminų žodyną.

Ši naujiena neatima mums pagrindo tęsti mūsų užsimitą darbą, nes mūsų numatomas išleisti žodynas jau vien numatytomis trimis pagalbinėmis kalbomis turės kitokį pobūdį. Be to, jis neabejotinai bus pilnesnis, nes prieš jį išleidžiant, reikia manyti, bus galima pasinaudoti Lietuvoje išleisti muoju ir užpildyti viename bei kitame susidariusias galimas spragas. Antra vertus, Lietuvoje išleisti žodynas be abejonės nebūtų labai parankus naudoti jo nenubolševikus, kaip tai dabar yra daroma su "Dabartinės Lietuvos Kalbos Žo-

dynu," kurio pataisytą laidą ruošia "Terros" leidykla Chicago'je. Kodėl reikalingas nublševikinimas, gali puikiai paaiškinti ši citata iš to žodyno: "jėzuitas 1. katalikų vienuolis, juodžiausiai reakcijai tarnaujančio dvasinio ordino narys. 2. prk. klastingas, veidmainiškas žmogus."

Baigiant malonu paminėti, kad prof. I. Končius prisiuntė keletą naudingų pastabų, liečiančių š.m. TŽ 3 nr. paskelbtus terminus. Būtų dar maloniau, jeigu tuo pavyzdžiu pasektų ir daugumas kolegų, prisiųsdami ne tik pastabų bei naujų pasiūlymų,

bet, kas būtų maloniausia, taipgi ir po pluoštą kortelių su įrašytais savo srities techniniais įvardais (terminais). Tuo tarpu kartotekoje dar yra nepaskelbtų keliolika dešimčių elektrotechnikos ir apie 800 mechanikos įvardų. Tad dar didelis darbas laukia savanorių talkininkų likusiems įvardams surinkti:

Pastaba: visais T.T. Zodyno klausimais prašoma rašyti V. Vintartui, 6547 So. Maplewood Ave., Chicago 29, Ill., U.S.A.

V. Vintartas

KĄ VEIKIA MŪSŲ KAIMYNAI LATVIAI?

Prof. Steponas Kolupaila, Notre Dame

Panašiai kaip mes, latviai inžinieriai turi savo pasaulinę organizaciją "Latviešu Inženieru Apvienība Arzemes" — Latvių inžinierių Sąjunga užsieniuose, trumpai LIAA. Analogiškai mūsų ALIAS jie turi JAV draugiją "Latviešu Inženieru Biedriba A. S. V.", sutrumpintai LIB-ASV. Pasaulinės sąjungos centras yra Toronte, Kanadoje; jos prezidentas yra V. Burkevics, sekretorius A. Arajis. JAV draugijos centras yra New Yorke; šiemet jai pirmininkauja V. Gobinš.

Abi organizacijos leidžia savo organą "Technikas Apskats", 4 numerius per metus, po 24 psl. nedidelio, 25 x 18 cm formato, ofseto būdu, ypatingai smulkiu šriftu. Jo redaktoriai K. Ieleja ir A. Spurmanis, vienas gyvena Kalifornijoje, kitas Montrealyje, o žurnalas spausdinamas Linkolne, Nebraskoje. Šių metų dviejų sąsiuvinių turinys: A. Ieleja, Techniška terminologija okupuotoje Latvijoje. A. Kroms, Pasaulinė energijos konferencija Vienoje. H. Vilks, Švedijos elektrifikacija. S. Borbals, Prekybos centrai JAV. R. Leitass, Užtvankos statyba Tunise. V. Zeltkalns, Mes statome kelius Australijoje. A. Kroms, Pirma atominės energijos centralė. A. Dinbergs, Gumos pramonė Latvijoje. J. Leimanis, Liepojos—Glūdos geležinkelio statybos sukaktis. A. Spurmanis, Kesono skaičiavimas. O. Berzinš, Elektros ūkis Australijoje. A. Grietens, Naujas tiltas per San Francisco įlanką. E. Veiss, Technikos mokslo įstaigos Estijoje. Latvijoje ir Lietuvoje. Toliau eina kronika: mirusių paminėjimas, sukaktys, techniškos organizacijos, latvių techniška veikla, technikos

naujienos, literatūra, terminologija. Labai įdomus paskutinis skyrius: Kas vyksta Latvijoje. Tekstas labai suglaustas, tad žurnalas atrodo labai turiningas ir duoda daug informacijų. Paminėti mirę: akad. P. Valdens, garsus chemikas, A. Ozols, K. Rocens, R. Putniņš, P. Povilans. Žurnalo prenumerata 2 dol. metams.

Nr. 2 duotas ištisai (anglų kalba) prof. E. Veiso parūpintas Švedų Technologų sąjungai Pabaltijo aukštųjų mokyklų sąrašas, matyti, jų pripažinimo tikslais. Tą darbą atlikti autoriui padėjo būrys žinovų, jų tarpe mūsų kolega K. Kraujalis ir I. Mališka. Nemokėdamas anglų kalbos, autorius padarė meškos patarnavimą. Rygos Politechnikos institutas, kurį pats autorius baigė ir kuriame vėliau profesoriavo, pavadintas "Technical Highschool in Riga", išverstas iš "Hochschule", kas angliškai reiškia gimnaziją, teisingiau progimnaziją. Statyba išversta, kaip "Building engineering", pastatų kūrenimas, kai turi būti Civil engineering. O hidrotechnikos — melioracijos skyrių mūsų šaliai išvertė "Hydraulics — Constructions and Engineering in natural waters", panašu į meškeriojimą... Visai keista, kad nurodyta vietovė Keidany, kurios nerasi Švedijos žemėlapiuose.

Iš spaudos biuletenių žinoma, kad Lietuvoje išėjo šios knygos:

A. Spelskis, Miestų sodybinės statybos architektūra,

J. Acus-Acukas ir N. Smorigaitė, fizinė ir koloidų chemija.

“Technikos žodžio” skyrius

Redaguoja:
Dr. A. P. Mažeika

JŪRINĖ KALBA

A. P. Mažeika

Jūrinių terminų stoka sudaro dažnai sunkiai įveikiamus sunkumus rašant jūriniais techniškais klausimais. Tie sunkumai ypač dažnai pasireiškė dviem atvejais: Lietuvių Jūrų Mokykloje Flensburge ir Lietuvių Enciklopedijoje, palaipsniui paliečiant įvairius jūrinius įrengimus, instrumentus, prekybinius, teisinius ir kitus su laivininkyste susijusius klausimus.

Nepriklausomos Lietuvos jauname prekybiniame laivyne, laivų vadovybes ir įgulas sudarę lietuviai buvo sugrižę iš svetimų kraštų, nuo svetimų laivų ir iš svetimų mokyklų. Todėl bematant susidarė ant mūsų laivų, uostuose ir šiaip laivininkystės aplinkumoj labai margas žargonas. Vaizdumo dėliai tebūnie paminėti bent keli žodžiai: bičkomeris, skailaitas, bomas, dunkemanas, čartrūmis, forpykis ir taip be galo. Toj "lietuviškoj" jūrinėj kalboj buvo atstovaujamos beveik visos pasaulio kalbos, o kartais net ir lietuvių. Tas dyvinų žodžių margumynas savaime buvo perimtas skautų ir buriuotojų ir tebėra apyvartoj dar ir šiandien. Tatai vaizdžiai parodo B. Stundžios 1952 m. išleista knygelė "Buriavimas ir Jūrininkystė", skirta skautų buriuotojams. Knygelės paruošimas ir išleidimas buvo labai pagirtinas pirmas žingsnis į skautišką jūrinę literatūrą, bet kartu yra nemažas rinkinys iš to anksčiau minėto žargono, kaip: fokštaga, kliveris, fokas ir pan.

Net ir bendrinėj kalboj su jūrininkyste surišti žodžiai nors ir lietuviški, buvo tiksliai neaparti, painiojami, kartais du žodžiai lygiagrečiai naudojami, kai šalia esantys giminingai sąvokai neturėta žodžio iš viso.

Daliai tokių bendrinių žodžių jūrų mokykla savo kasdieniniam naudojimui turėjo suteikti aiškias prasmes. Ryškiausi iš jų yra **laivininkystė**, **laivyba** ir **navigacija**, kuriuos galutinai aptarė prof. Skardžius (Draugas, gegužės 4, 1957), pagal jūrų mokykloje naudotą tų žodžių supratimą.

Laivininkystė — jūrinis ūkis išnaudojant laivus, uostus, prieuosčius, jūras, upes, kanalus ir kitus vandenį transportui ir kitokiam jūriniam ūkiui. Ta prasme ir žvejyba, naudojanti laivus ir vandens kelius, yra laivininkystės (jūrinio ūkio) dalis.

Laivyba — mokslas apie laivo savybes ir užlaikymą.

Navigacija — mokslas apie laivo vietos jūroj ir plaukimo krypties suradimą.

Kita proga (Draugas, birželio 1, 1957 m.) prof. Skardžius iškėlė **jūrininko** ir **jūreivio** naudotiną supratimą. Enciklopedijoje tie du žodžiai buvo aptarti taip, kaip jie jūrinėj lietuviškoj aplinkumoj buvo suprantami. Tokia prasme jie buvo naudojami ir jūrų mokykloje. Pagal tą supratimą, jūrininkas yra bendrinis pavadinimas kiekvieno ant laivo dirbančio, gi jūreivis yra žemosios laivo įgulos narys, neturįs specialaus išmokslinimo ir neužimąs laivo karininko vietos.

Prof. Skardžius siūlo "jūreivio" naudoti palikti nepakeistą, kuris visais požūriais atitinka "kareivį", gi "jūrininko" prasmę susiaurinti, vadinant jūrininkais kvalifikuotus įgulos narius: kapitoną, šturmanus, inžinierius ir t. t. Atitikmenis turima kariuomenėj: jūreivis — kareivis, jūrininkas — karininkas. Šitoks tų žodžių naudojimas būtų parankus, nes galėtume nusikratyti

svetimybe "šturmanu". Vietoj pirmo šturmano, antro šturmano ir t. t, turėtume pirmą jūrininką, antrą jūrininką, trečią ir t. t.

Jūrinio žodyno reikalas yra per vėlai supras tas. Mūsų pajūrio ir pamario žvejai turėjo savo jūrinę žvejinę kalbą su nemažu ištekliu gražių lietuviškų žodžių laivo daliams, įvairiems žvejybos įrankiams, meteorologiniams reiškiniams, jūros dugno sudėčiai, vandens gyvūnams ir kit. Ta jų jūrinė kalba nebuvo iširta, nebuvo užrašyta ir dabar jau yra nebesugaudoma, greičiausiai žuvusi nebeatstatomai. Labai maža dalis to pamario jūrinio žodyno yra išgelbėta Berlyno Universiteto profesoriaus G. Gerullio ir švedo prof. Chr. Stang, kurie berods 1936 m. lankėsi žvejų kaimuose prie Labgavos ir yra išleidę studiją su mažu žodynėliu: "Das Fischerlitauisch in Preussen".

Sekančiais atvejais bus patiekta iš Gerullio žodynėlio tie žodžiai, kurie gali tiesioginiai būti perimti į jūrinę kalbą, pakeičiant svetimybes ir palaiptniui paskelbti nauji lietuviški terminai, kurie susidarė pastarųjų dešimties metų bėgyje ir buvo pradėti naudoti raštuose, kai buvo kalbininkų pripažinti tinkamais.

AR TURIM JŪRININKŲ

Paskaičiavus ir viską į krūvą sudėjus, išėjo labai netikėta išvada: šiuo metu mes turime laisvame pasauly išmokslintų ir patyrusių jūrininkų gana nemažam laivynui. Skaičiais tariant yra šiaip: 6 tolimojo plaukiojimo kapitonai, kurie jau buvę kapitonais arba turi kapitono patentus. Be abejo, atsirastų ir daugiau, nes pasauly išsisklaidę lietuviai neretai pritampa jūroj ir kartais išskyla. Amerikoj gimusių lietuvių jūrų kapitonų yra tekę girdėti. Anie 6 yra tremtiniai, atvykę iš Lietuvos. Dalis jų plaukioja, dalis sausumoj įvairiuose kraštuose.

Skaitant dabartinių okeaninių prekinųjų laivų vidutinį dydį 10,000 tdw (dead — weight — tons, bendras pakrovimo pajėgumas metrinėmis tonomis), 6 laivai sudarytų apie 60—70 tūkstančių tdw ir tai būtų 5—6 kartus didesnis laivynas už nepriklausomą Lietuvos turėtą.

Jūrininkų (šturmanų) įvairių laipsnių susidarė apie 20, atseit, pilnai pakankamas

skaičius 6 dideliems laivams. Blogiau su mašinių vadovybe, tačiau žemesnio laipsnio inžinierių atsirastų pakankamai, gi vieną kitą aukštesnio laipsnio inžinierių tektų samdyti iš svetimųjų.

Jūreivių (žemesnės įgulos sudarymui) prisirinktų lietuvių be sunkumų, o jei trūktų, būtų galima samdyti iš kitų tautybių. Pirmoj eilėj svarbu, kad laivų vadovybės būtų lietuviškos, atseit: kapitonai, jūrininkai (šturmanai) ir mašinių vadovybė — inžinieriai.

Administracijai taip pat atsirado pakankamas žmonių skaičius su reikiamu išsimokslinimu ir patyrimu, nebent pradžiai reiktų leikinei samdyti vieną specialistą — frachtuotoją iš aktyvios laivininkystės.

Tik ant savų laivų būtų galima atgavinti jūrininkų specialistų mokymą ir plėsti jų kadra, kuris dabar palengva nyksta.

Lietuviškam laivynui augti ir plėtotis nereik teritorijos. Lietuva tebėr pavergta, bet jos laivynas būtų laisvas. Laivai plauktų po Panamos, Liberijos, Costaricos arba Honduras vėliava, kur lengvos registracijos sąlygos. Toki laivai niekam neprivalo mokėti mokesčių. Mūsų laivynas galėtų toli nueiti pirm, negu Lietuva bus išlaisvinta ir dar labai daug prie to laisvinimo prisidėti. Kai Lietuva bus išlaisvinta, laivyno buvimas būtų jau vienas nepriklausomas ramstis atstatant visą Lietuvos ūkį. Nereiktų tada vien pašalpomis ir paskolomis pasikliauti, kurių tikrumas yra neaiškus.

Ar turėtų lietuviai pinigų tokiam planui? Net ir per daug, jei tik kas sugebėtų įtikinti, kad apdrausto laivo vertybė yra nemažiau saugi, nei namo sausumoj, kad įdėti pinigai dažnai pelningesni, nei kur kitur ir kad jūra yra daugiau, negu šlapias vanduo.

A. P. Mažeika

AR BUS LAIVŲ PERTEKLIUS?

Hamburgo Welt — Wirtschafts Archiv, Forschungsstelle Verkehr, pravedė išsamius pasaulinės laivininkystės tyrimus su ypatingu dėmesiu trampinių laivų esamai ir būsimai konjunktūrai. Jų išvados laivininkystei yra labai optimistinės. Nežiūrint spartaus pasaulinio laivyno išsiplėtimo ir didelio kiekio statomų ir statyti užplanuotų lai-

vų, tonažo pareikalavimas būsiąs didesnis ir dabartinė laivyno plėtimosi sparta ne tik neišauksianti krizės, bet dargi esanti nepakankama pasivyti didėjančią pasaulio jūrinės prekybos apyvartą.

Trumpalaikiai konjunktūros svyravimai būsią ir ateity, bet apie ilgalaikę krizę negali būti ir kalbos.

Pasėkoj didelių gamybos ir sunaudojimo rinkų persikilnojimų pastarųjų keliolikos metų laikotarpy, jūrinio transporto pareikalavimas labai padidėjo ir rodo tendencijos didėti. Tai ypač žymu masinėms prekėms, kaip anglims ir geležies rūdai.

ELEKTRONINĖ NAVIGACIJA BALTIOJ

Švedai išplėtė "Decca" tinklą (Amerikoje atitinkama sistema vadinama "Lorain") nuo Olando salos pietinio galo iki Gävel įlankos. Išplėstas tinklas apima ir Suomų įlanką. Pagrindinė siunčiamoji stotis yra prie Ny-öshamn.

LENKŲ ŽVEJYBOS BAZĖ CUXHAVENE

1957 m. vasarą Šiaurės jūroje silkes žvejojo apie 40 didesnių lenkiškų laivų. Kad laivams nereiktų kas kart plaukti į namus iškrovimui ir apsirūpinimui, pernai buvo siunčiamas vienas prekybos laivas paimti iš žvejybos laivų žuvį ir nugabenti jiems maistą, kurą bei kitus reikmenis. Darbas pagal tą planą vyko blogai, nes perkrovimas jūroje iš vieno laivo į kitą yra sudėtingas ir

įmanomas tik prie gerokai ramaus vandens paviršiaus, kas Šiaurės jūroje labai reta. Šią vasarą lenkai gavo bazę vokiečių Šiaurės jūros didžiausiame žvejybos uoste Cuxhaven. Lenkų žvejybos laivai pakrauna žuvį toje bazėje į vagonus ir siunčia į Lenkiją geležinkeliu. Tatai sutaupo laivynui daug laiko ir išlaidų.

ATOMINIŲ LAIVŲ DRAUDIMAS

Britų laivų klasifikacijos bendrovė Lloyd's Register paskelbė, kad yra ruošiami atominių laivų klasifikacijos nuostatai, pagal kuriuos atominiai laivai galės būti klasifikuojami jau už dvejų metų. Klasifikacijos duomenys (laivo klasė) yra reikalingi laivų draudimui ir įvairiems kitiems tikslams. Ši klasifikacijos bendrovė yra žinoma dar ir kasmetiniu leidiniu "Lloyd's Register", kuriame patiekti viso pasaulio laivų vardai, tų laivų išmieros, kiti duomenys ir trumpa istorija.

DEVIZOS IŠ LAIVYNO

Vakarų Vokietijos prekybos laivynas šiuo metu jau išaugo iki 2459 laivų su 3,533,500 BRT. Per pirmą 1957 metų pusmetį turėjo bruto pajamų 1257 milijonus DM. Laivyno išlaidos devizomis buvo 400 milijonų DM, tuo būdu neto devizų sutaupų susidarė apie 850 milijonų DM. Per 1956 metus laivynas davė 1383 milijonus DM devizų.

A. P. M.

TECHNIKINĖ APŽVALGA

XI TARPTAUTINĖS GEODEZIJOS IR GEOFIZIKOS KONGRESAS

Rugsėjo 3—14 d. Toronte, Kanadoje, įvyko XI kongresas Tarptautinės Geodezijos ir Geofizikos Unijos. Tą uniją sudaro atskiros asociacijos: geodezijos, seismologijos ir žemės vidaus fizikos, meteorologijos, geomagnetizmo ir aeronomijos, fizinės okeanografijos, mokslinės hidrologijos ir vulkanologijos. Visos asociacijos turėjo atskirus ir kai kuriuos bendrus posėdžius. Kiekviena iš 46

dalyvaujančių valstybių atsiuntė savo delegatus. JAV delegacijoje dalyvavo prof. S. Kolupaila, kurio referatas buvo svarstomas Mokslinės hidrologijos asociacijos hidrologinių matavimų sekcijoje: jo tema — malūnėlio taikymas turbulentinėse ir išsiplėčiančiose srovėse: suprantamas taikymas vad. komponentinių sparnelių.

Kongresas turi ryšio ir su tarptautiniais geofiziniais metais, kurie pradėti bendromis pastangomis š. m. liepos 1 d.

TECHNIKOS KURIOZAI

Didžiausias tiltas — pamišėlio idėja

1848 metų aukso karštingės metu į Ameriką atvyko anglas J. A. Norton ir čia greit pralobo. Jis turėjo savo rankose ryžių importą, bet bankrutavo, kai kiti atvežė pigesnių ryžių. Netekęs turto jis nustojo proto. San Francisco gyventojai laikė jį nekenksmingu maniaku. Jis pasiskelbė Amerikos imperatorium, leido įstatymus, rinko mokesčius, dalijo akcijas, mokėjo savo atspausdintais banknotais. Žmonės juokėsi, titulavo didenybe, viešbučiai juokais ėmė jo pinigų, laikraščiai skelbė juokų skyriuje imperatoriaus įsakymus.

1869 metais imperatorius Nortonas I įsakė pastatyti kabantį tiltą iš San Francisco miesto į Yerba Buena salą, o nuo ten į Oaklandą. Inžinieriams buvo grasinama mirties bausme, jei tiltas nebūtų pakankamai tvirtas geležinkeliui. Iš fantastiškos maniako idėjos tik pasijuokta, o po 67 metų tiltas buvo pastatytas kaip tik "imperatoriaus" parinktoje vietoje, pakankamas ne tik geležinkeliui, bet ir dviejų aukštų keliams. Tai vad. Oaklando tiltas.

Tada gyventojai prisiminė tilto sumanytoją. Jo kaulai buvo perkelti į naujas kapines, pastatytas paminklas su įrašu "Amerikos imperatoriui, Oaklando tilto idėjos autoriui". Tikrai amerikoniška!

KAIP GEODEZININKAI IŠGELBĖJO MEČETĘ

Washingtono mieste, Massachusetts Avenue, pastatyta nauja mečetė: ją aplankęs JAV prezidentas turėjo nusimauti batus.

Musulmonų principai reikalauja, kad žmonės besimeldžią lenktųsi Mekos kryptimi. Todėl mečetė orientuojama į Meką, o netinkamai pastatyta griaunama. Prieš statant architektai atsiklausė kompetetingos įstaiogos — Egipto Viešųjų darbų ministerijos — nurodymų ir suplanavo mečetės ašį $56^{\circ}33'15''$ azimutu. Kai darbas buvo baigiamas atvyko Egipto ambasadorius su magnetiniu kompasu ir rado, kad kryptis netinkama eina į š. rytus, Bostono linkui, kai Meka yra kiek į pietus nuo Washingtono. Buvo įsakyta mečetę griauti ir pasukti 45° . Architektai pasišaukė į talką geodezininkus. Tie įrodė, kad trumpiausia kryptis iš Washing-

tono į Meką eina per Islandijos salą. Ambasadorius neturėjo gilių kartografinių žinių, bet patikėjo geodezininkams, nes ir lėktuvai skrendą į Egiptą per Islandiją. Mečetė buvo apginta.

S. K.

PRAŠYMAS

"Voice of America" direktorius Dr. K. R. Jurgėla kreipėsi į suvažiavimo dalyvius su prašymu patiekti duomenų bei aprašyti:

1) Kaip pasigaminti paprasčiausią elektros bateriją.

2) Kaip išvengti radijo trukdytojų.

Kolegos, kurie turėtų šiais klausimais konkrečių samprotavimų, prašomi kontaktuoti Dr. K. Jurgėlą.

(Ištrauka iš ALIAS IV-jo suvažiavimo protokolo).

● 1956 m. rugsėjo mėn. 15 d., Los Angeles skyriaus narių susime, lietuvis inžinierius išradėjas a. a. S. L. Fabian skaitė paskaitą ir rodė filmą apie savo išrastą ir užpatentuotą cheminį skystį, kuris izoliuoja elektros laidininką nuo vandens. Tas izoliatorius yra labai naudingas ir labai praktiškas elektros motorams, elektros lempoms, ypač, jei jie yra drėgnoje vietoje arba turi būti naudojami vandenyje (panardinti). Išradėjas demonstravo veikiantį elektros motorą ir elektros lemputę, panardindamas juos vandenyje, be jokio elektros smūgio pavojaus. Tas skystis — izoliatorius įsisunkia į metalo paviršių ir jį padaro nelaidžiu.

(ALIAS L. Angeles sk. biuletenis Nr. 1).

KNYGOS IR LEIDINIAI

VOKIEČIŲ STUDIJA APIE NEMUNO UŽŠALIMĄ

Žymus vokiečių hidrologas, seniau gyvenęs Karaliaučiuje ir keletą kartų lankęs Lietuvą, dabar pensininkas, atliko didelį ir vertingą darbą, surinkęs duomenis apie Nemuno žiemos režimą ties Tilže nuo 1811 ligi 1944 metų ir paskelbęs savo studiją:

W. Sperling, Die langjährigen Eiserscheinungen der Memel mit Eiskalender 1811—1944. Mitteilung No. 81 der Bundesanstalt für Gewässerkunde, Koblenz, 10. XII. 1956, pp. 2-10 ir 6 t.

Jis mėgino rasti periodinių svyravimų ciklus. Vėliau jis panaudojo vengrų duomenis apie Dunojų ir palygino juos su Nemunu:

W. Sperling, Vergleich der Eiserscheinungen in der Memel un der ungarischer Donautrecke zwischen Budapest und Mohacs in den Jahren 1900 bis 1944. Mitteilung No. 85 der Bundesanstalt für Gewässerkunde, Koblenz, 15. III. 1957, pp. 5-7 ir 2 t.

Tiesioginio ryšio tarp Nemuno ir Dunojaus autorius nerado, bet periodai ir čia jaučiami, tik silpniau, nes žiema trumpesnė ir Dunojus dažnai neužšąla.

Autorius, deja, neturėjo mūsų Hidrometrinio metraščio su tikslia užšalimų statistika ties Smalininkais nuo 1812 ligi 1930 metų. Jo darbas būtų dvigubai tikslesnis ir naudingesnis.

S. Kolupaila

J. Peter and P. Weidlinger, Aluminum in modern architecture. V. 1, Buildings, 255 p., V. 2, Architectural Engineering, 403 p., 1956. Reynolds Metals Company, Louisville, Kentucky.

Aliuminis randa vis daugiau pritaikymo statyboje. Lengvas svoris leidžia jį naudoti didelių halių konstrukcijoms, atsparus korozijai paviršius tinka be dažymo išorinėms sienoms. Naujų dangoraižių sienos tedaromos iš aliuminio ir stiklo. Kanadoje 1950 metais pastatytas Arvida tiltas, vien iš aliuminio, 154 m. ilgio su arka 88.5 m. Visas tiltas tesveria 180 t: jį surinko nuo dviejų pakabintų plieninių lynų.

Pirmas tomas aprašo ir iliustruoja puikiais paveikslais keletą šimtų modernių pastatų, kur buvo panaudotas aliuminis. Antaras tomas duoda konstrukcijų skaičiavimus, brėžinius, normas ir tabeles: jis gali būti naudingas kiekvienam statybos inžinieriui. Prabanginis leidinys, 3 kg svorio, kaštuoja 25 dolerius. Reynolds firma padovanojo jį kai kuriems mūsų architektams.

S. K.

ALIAS LOS ANGELES SKYRIAUS BIULETENIS Nr. 1

Išleistas 1957 m. rugsėjo mėn. Santa Monica, Kalifornijoje. 15 psl. Siuntinėjamas skyriaus nariams ir Centro Valdybai.

Turinyje: Įvairi informacija, ALIAS iš tautų ištraukos, L. Angeles skyriaus veiklos aprašymas, protokolai, narių ir kandidatų sąrašai su adresais ir kit.

Iš biuletenyje chronologine tvarka smulkiau aprašytos veiklos kai ką paminėsime:

1956. IV. 15 d. buvo skyriaus steig. susirinkimas, dalyvavo 33 asmens; išrinkta valdyba ir rev. komisija. Po oficialios dalies buvo iškilmingas skyriaus įkūrimo akto pasirašymas, kuriame dalyvavo Los Angeles liet. organizacijų atstovai ir visuomenė.

1956. IV. 29 d. prof. M. Biržiškai įteiktas garbės nario pažymėjimas.

1956. VIII. 19 d., Pacifiko pakrantėje, su ruoštas piknikas, sutraukęs per 100 kolegų su šeimomis ir svečiais.

1956. IX. 15 d. sus. me S. L. Fabian skaitė paskaitą (žiūr. Technikinės Apžvalgos skyrių), o vakarieneje dalyvavo U. S. kongresmanas Gordon L. McDonough ir ponias, pasakę atitinkamas kalbas.

1957. I. 1 d., Valdyba suruošė šaunų Naujų metų sutikimą. Dalyvavo per 120 rinktinų Los Angeles lietuvių ir amerikiečių.

1957. III. 10 d., po susirinkimo pulk. A. Andrius (autorius) skaitė viešą paskaitą apie Lietuvos žemėlapi.

1957. IX. 14 d., Skyriaus Valdyba savo posėdyje paskyrė \$10.— "Lituanus" reikalams, priėmė B. Budgino paruoštą biuletinį ir pavedė jam atspausdinti ir išsiuntinėti skyr. nariams.

ALIAS Los Angeles skyrius šiuo metu turi 33 tikrus narius ir 10 kandidatų. Tikrieji nariai specialybėmis pasiskirsto: mechanikos inžinierių — 10, elektros inž. — 10, statybos inž. — 8, chemijos inž. — 1, kitų spec. — 4.

Tikrieji nariai mokslus baie: Amerikoje — 17, Lietuvoje — 9, Vokietijoje — 4, Rusijoje — 1, Belgijoje — 1, Australijoje — 1.

T. Ž. PRANEŠIMAS

Šeštąjį šių metų T. Ž. numerį redaguos K. Burba. Šiam numeriui teikti medžiagą kviesti Toronto ir Montrealio skyriai.

Tikimasi, kad kanadiečiai kolegos šiam numeriui suteiks daug įdomios medžiagos.

IŠ MŪSŲ VEIKLOS

BENDRO POSĖDŽIO PROTOKOLAS

ALIAS New Yorko ir ALIAS Philadelphia Skyrių Valdybų, ALIAS-gos Centro Valdybos nariams ir Lietuvių Inžinierių -- Architektų metraščio redaktoriui dalyvaujant, jungtinio posėdžio, įvykusio 1957 m. rugsėjo 14 d. "ROVA FARMS Inc." vasarvietėje, Cassville, N. J.

PROTOKOLAS

Posėdyje dalyvavo:

a) ALIAS New Yorko skyr. valdybos nariai: V. Švipas — pirm., S. Birutis — vicepirm., I. Gasiliūnas — sekr., A. Bioševas

— vald. narys, E. Senkus — išd.

b) ALIAS Philadelphia skyr. valdybos nariai: H. Šatinskas — pirm., A. Ramanauškas — sekr., ir V. Gruzdis — išd.

c) ALIAS Centro Valdybos nariai: A. Jurskis — pirm., J. Stelmokas — sekr., J. Šatas — v-bos narys, B. Elsbergas — v-bos narys spaudos reikalams.

d) Liet. inž. ir archit. metraščio redaktorius K. Krulikas.

Jungtinio posėdžio pirm. A. Jurskis, sekret. — K. Krulikas.

Svarstyta:

1. Liet. Inžinierių ir Architektų veiklos metraščiui išleisti trūkstamų lėšų reikalas.

2. ALIAS Technikos ir Architektūros Archyvo steigimas.

3. A. A. Dipl. inž. Petro Narutavičiaus prisiųstų ir ALIAS-gai paaukotų knygų palikimo naudojimas.

N u t a r t a:

1. Iš metraščio redaktoriaus K. Kruliko pranešimo paaiškėjo, kad iki šiol didelėmis pastangomis surinktos 780.50 dol. sumos metraščių pradėti spaustuveje spausdinti dar nepakanka. Dar vis trūkstamą 200—300 dol. sumą surinkti, redaktoriui pavesta dar kartą kreiptis į visus kolegas per "Technikos Žodį" ir kitus lietuvių periodinius laikraščius.

2. Doc. A. Jurskio siūlymu — ALIAS Technikos ir Architektūros Archyvas steigtinąs ALIAS vyriausioje būstinėje — 19 Mellen Street, Dorchester, Mass.

Posėdžio dalyviai pritardami šiam siūlymui, nutarė prašyti Kolegą Br. Galinį sutikti su šiuo siūlymu, patiekti avo pageidavimus ir laikinai apsiimti pabūti Archyvo vedėju, kol penktasis ALIAS skyrių atstovų suvažiavimas šį pasiūlymą nutars įgyvendinti.

3. Remdamasis p. J. Narutavičienės laiško ištrauka iš 1957 m. kovo 18 d., kurioje rašoma "Liet. Inžin. Arch. S gai, kad jauni mūsų inžinieriai naudotųsi taja ilteratūra. O jei sąlygos leis, parvežti į Lietuvą jauniems mūsų broliams..." ir priedu: prisiųstomis 24-riomis knygomis, kurių sąrašas pridedamas prie šio protokolo, doc. A. Jurskis siūlo:

Laikiniai, kol Archyvo galutinas įsteigimas bus įgyvendintas, knygas laikyti ALIAS-gos centro valdybos žinioje. Jų sąrašą paskelbti "Technikos Žodyje". Kas norėtų kuria knyga pasinaudoti, kreiptis į ALIAS centro v-bą. Knyga gaunama pagal prašytojo parašą, o ją pasinaudojęs — tuojau grąžina.

Minėtos knygos turėtų būti taip pat inventorizuotos Archyve, jas atžymint kiekvieną eilės numeriu ant knygoje prilipinto EX LIBRIS. A. Jurskis toliau siūlė, sudaryti komisiją, kuri sudarytų: jau paaukotų knygų, o taip pat ir ateityje įsigytų ar suaukotų, saugojimo, tvarkymo ir išdavimo naudotis tvarkos taisykles. Laikiną Komisiją sutarta sudaryti prie ALIAS c-ro v-bos, į kurią apsiėmė įeiti A. Jurskis, J. Šatas ir J. Stelmokas. Arch. J. Stelmokas apsiėmė pagaminti EX LIBRIS projektą.

4. ALIAS šalpos fondo lėšų padidinimo reikalas.

5. Baigusių ir tebestudijuojančių inžineriją į ALIAS-gą įsijungimo reikalas.

4. Turint mūsų inžinierių šeimos tarpe senesnio amžiaus, o taip pat sunkiai sergančių ir nedarbingų, yra būtinas reikalas ALIAS-gos šalpos fondo lėšas padidinti ir nuolatos papildyti. Dabartiniu metu jos yra išsibaigusios, o reikalingų šalpos turime nuolatos. Posėdžio dalyviai reikė pageidavimą, kad visi skyriai nuolatos iš savo narių išrinktų priklausančius šalpos fondui mokesčius ir laiku Fondui prisiųstų. Taip pat nutarta prašyti visų skyrių, kad šalpos fondui aukotų galimai didesnę pelno dalį pramogas bei parengimus įvykdę.

5. V. Švipas, S. Birutis ir K. Krulikas siūlė ieškoti būdų, kad kuo daugiau jaunimo, t. y. baigusių ir tebestudijuojančių inžineriją įstotų į ALIAS-gos narius ir įsijungtų į profesinę bei kultūriniai lietuvišką veiklą. Paprašyta A. Jurskį kreiptis kalba į išvykoje dalyvaujančius jaunuosius, o taip pat pageidauta, kad ALIAS-gos iniciatyva tas reikalas būtų daugiau propaguojamas lietuvių periodinėje spaudoje.

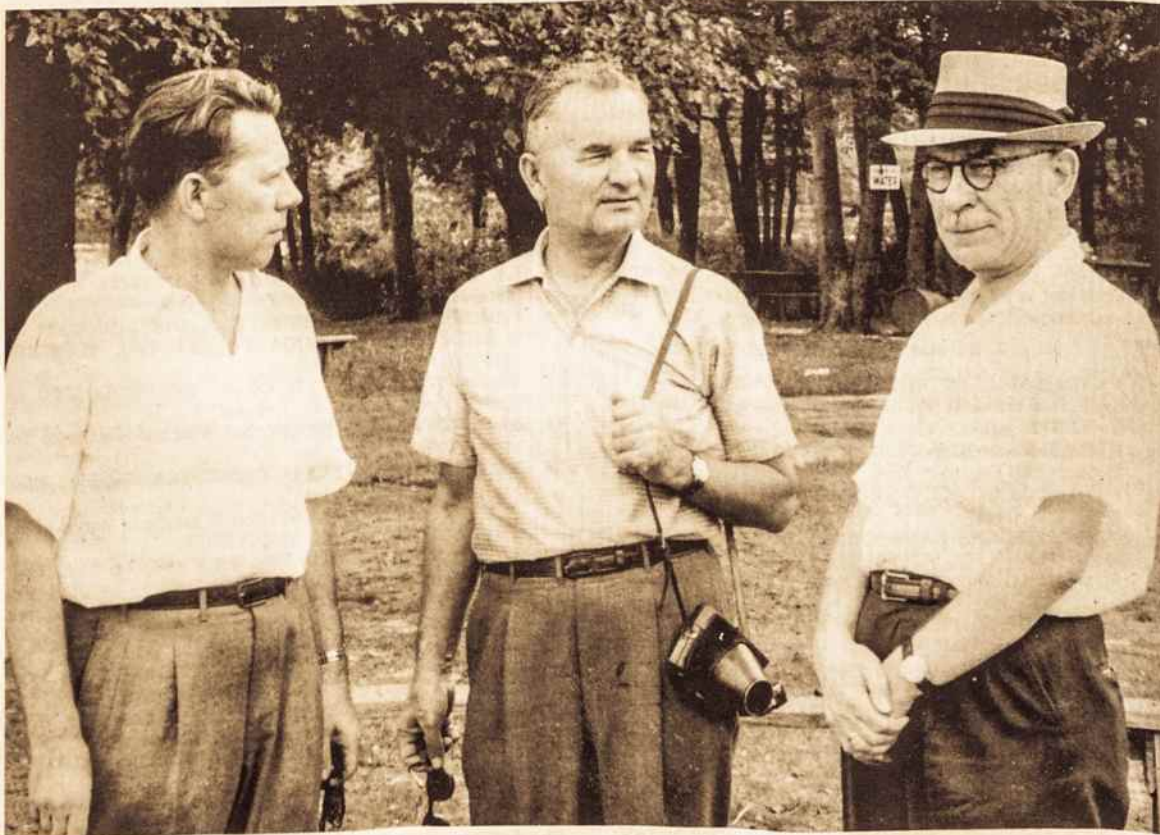
Posėdis prasidėjo: 4 val. p. p.

Baigėsi: 5 val. p. p.

Dipl. inž. A. Jurskis
Pirmininkas

Dipl. inž. K. Krulikas
Sekretorius

Foto V. Gruzdzio

Iš kairės į dešinę ALIAS New Yorko sk. vald. iždin. E. Senkus, pirm. V. Švipas ir ALIAS C. V-bos pirm. A. Jurskis džiaugiasi gražiū būriu kolegų ir svečių Rova Farms, Cassville, N.J. išvykoje 1957.IX.14 d.

TRIJŲ MIESTŲ INŽINIERIAI PRIE EŽERO

Amerikos Liet. Inžinierių ir Architektų S-gos New Yorko Skyr. Valdybos iniciatyva, Philadelphijos ALIAS gos skyr. valdybai ir ALIAS-gos Centro valdybai nuoširdžiai bei vertingai bendradarbiaujant, New Yorko, New Jersey, Philadelphijos ir Trentono apylinkėse gyvenantieji lietuviai inžinieriai ir architektai su savo šeimomis bei svečiais š. m. rugsėjo 14 d. turėjo vieną šauniaisiai bei sėkmingaisiai pavykusią išvyką.

Pirmą kartą iš minėtų apylinkių šiame suvažiavime, gražios indėnų vasaros dienos ir vasarvietės pramogomis, kartu džiaugėsi toks gražus būrys miesto aukštuosius mokslus einančio jaunimo, kurių tarpe ir JAV se inžineriją baigusieji bei studijuojantieji.

Jų vardu, tik šiais metais baigęs, BS mech. inž. Gečiauskas Algis savo žodyje, vaišių metu, pažadėjo įsijungti į Liet. Inž. S-gos šeimos narius ir profesinę bei kultūrinę veiklą, o taip pat su jaunatviška energija dirbti Lietuvos laisvės kovą laimėti; taipgi išlaisvintą Lietuvą atstatant.

Šiai lietuviškai išvykai vietą gražiausią, kokią tik apylinkėse rasti galima, prie ramaus gaivinančio ežero kranto ir kvepiančių miškų apsuptą, surado ir joje visus pabuvoti pageidavo dipl. inž. arch. B. Elsbergas, gyv. Trentone. Ten radome jaukią, ramią ir žydinčią gamtą, tyrą ir gaivinantį vandenį; pušimi ir sakais kvepiančius laivėlius pasiirstyti; pušyne stalus iškylauti; puikią, erdvią su vaišių, kokteilių, šokių bei baro salėmis ir terasomis svetainę, kurios vardas "ROVA FARMS, Inc." Summer and Winter Resort, Cassville, N. J. (apie 25 mylios į rytus nuo Trentono ir apie 60 mylių nuo New Yorko).

Skoninga, erdvi ir švari svetainė, su vasaroti ir žiemoti svečiams skirtais kambariais, sėkmingai va-

dovaujama dipl. inž. archit. Boris A. Pimonov'o, gimusio Vilniuje. Skoningai, švariai, stebėtinai pigiai ir gausiai patiekti europietiško skonio valgiai, kurių pasirinktinai kiekvienam ir išlepinto skonio amerikiečiui, o taip pat ir naujakuriams parūpinta priežiūroje simpatingos svetainės vadovo žmonos Utalovaitės—Pimonov (gimusi Kaune ir gražiai kalba lietuviškai).

Prie mandagiai ir vikriai aptarnaujamų ir kvepiančiais valgiais apkrautų vaišių stalų vaišinosi pilna salė išvykos dalyvių. Gi pats šeimininkas nuoširdžiai svečius pasveikinęs, visiems vyrams užfundijo po "burnelę", o ALIAS Centro V-bos pirmininkas Philadelphijos inžinierių vardu visoms ponions po puikią kvepiančią raudoną rožę.

Vaišių metu šios išvykos prasmę ir, ypatingai, su mielu jaunimu susiartinimo reikšmę savo trumpose kalbose apibūdino ALIAS New Yorko sk. pirm. dipl. archit. V. Švipas ir ALIAS-gos Centro v-bos pirm. doc. A. Jurskis, kuris energinga bei prasminga kalba kreipėsi į mokslus baigusį ir dar tebestudijuojantį jaunimą: lietuviškas tradicijas tęsti, visus įsijungti, o ateityje ir perimti jau esamų lietuviškų profesinių bei kultūrinių organizacijų visokeriopą veiklą ir jų vadovavimą.

Fotografai — mėgėjai inž. A. Bioševas ir inž. V. Gruzdis stengėsi šią viešnagę ir jos svarbesnius momentus atvaizduoti fotografijoje.

Posėdžiavo Centro ir abiejų skyrių valdybos

Išvažiavimo metu, vienos valandos bendrą posėdį turėjo ALIAS New Yorko ir Philadelphijos skyrių valdybos, ALIAS-gos Centro valdybai ir Metraščio redaktoriui dalyvaujant. Jame apsvaistyta Inžinierių Organizacijos šio mėto svarbieji reikalai. (Žiūr. protokolą, psl. 20).

KNYGOS

a. a. dipl. inž. Petro Narutavičiaus, paaukotos "Liet. Inž. Arch. Sąjungai, kad jauni mūsų inžinieriai naudotųsi tąja literatūra, o jei sąlygos leis, parvežtų į Lietuvą jauniems mūsų broliams"; (iš p. J. Narutavičienės laiško 1957.III-18 d.)

1. PRACTICAL ELECTRICITY and MAGNETISM, Vol. II, by J. Henderson, D. Sc. Longmans, Green, and Co., New York, N.Y., 1913
2. ELEMENTS of ELECTRICAL DESIGN, by Alfred Still, McGraw-Hill Co., New York, N.Y., 1932
3. FACTORY INSTALLATION WORK by A. J. Coker, New York, N.Y., 1941
4. THE LINEMANS HANDBOOK, by E. B. Kurtz, Ph. D., N.Y., 1942
5. PRACTICAL ELECTRICAL WIRING, by H. P. RICHTER, N.Y., 1947
6. ELECTRIC DISTRIBUTION FUNDAMENTALS, by Frank Sanford, 1947
7. STANDARD HANDBOOK FOR ELECTRICAL ENGINEERS, by A. E. Knowlton, 8th Edition, New York, London, 1949
8. NOTES et FORMULES de L'INGENIEUR et du CONSTRUCTEUR-MECANICIEN par W. H. Uhland traduit par C. de Laharpe, Paris, 1882
9. RECUEL de PLANS de POSE et SCHEMAS D'ELECTRICITE INDUSTRIELLE, Alfr. Sonherr, Ing. El., Paris, 1953
10. CONDUCCION Y MANEJO DE LAS MAQUINAS Y DE LAS CENTRALES ELECTRICAS, por Gomberto Veroi Ing, Barcelona, 1922
11. LA INDUSTRIA ELECTRICA EN MEXICO, Ern. Galarza, Ph. D., Mexico, 1941
12. PRODUCCION, TRANSPORTE Y DISTRIBUCION de la ENERGIA ELECTRICA POR EL ING. M. SIMONOFF, LA PLATA, 1942
13. DICCIONARIO CIENTIFICO Y TECHNOLOGICO en Ingles, Frances, Aleman, Espanol.
14. MANUEL de ALUMBRADO por Westinghouse Lamp Division, 1944
15. EMPRESA DE ENERGIA ELECTRICA Medellin — Colombia S. A. al ANO 1948
16. CODIGO DE INSTALACIONES aprobado por la EMPRESA DE ENERGIA ELECTRICA
17. TARIFAS DE LA EMPRESA DE ENERGIA ELECTRICA, Acuerdo No. 17 de 1949
18. ELEKTRISCHE LEITUNGEN Von Dr. Ing. A. Schweiger, Munchen, 1948
19. ANLEITUNG ZUR BERECHNUNG VON ELEKTRISCHEN LEITUNGEN und LEITUNGSNETZEN FÜR DIE PRAXIS, Von G. Carle, Stuttgart, 1947
20. PRAKTISCHE ENERGIEWIRTSCHAFTSLEHRE, Dr. - Ing. L. Musil, Wien, 1949
21. APARATE u. PROJEKTIERUNGS - UNTERLAGEN. Brown, Boweri & C-ie (Schweiz) 1950.
22. PRAKTISCHE PHYSIK, ... Charlottenburg, 1920 (labai sena)
23. Logaritmai... vokiečių kalba (labai sena laida)
24. DIE GEFLUGELWIRTSCHAFT von Dr. Horst Bueller, Stuttgart, 1949

Foto A. Bioševo.

Išvykos dalyviai: V. Mačiūnas, V. Švėpas, A. Jurskis, S. Birutis

Kultūringa pramoga visus atgaivino

Visą gražų popietį nuoširdžiai bendravę, ežere atsigaivinę, kaip dera pasivaišinę ir pagal muziką pasilinksminę išvykos dalyviai išsiskirstė tik vėlai naktį. O vaikučiams tai buvo tikras rojus plačioje žydinčioje gamtoje, ramiame ir gaivinančiame vandėnelyje ir erdviuose svetainės patalpose.

Visi skirstėsi patenkinti, tikėdamiesi turėti dažniau tokių šaunių išvažiavimų, vis ir vis gausiau susirinkti, vėl ir vėl nuoširdžiai pabendrauti bei kultūringai pasilinksminėti.

K. Krulikas

OKUPOUOTOJE LIETUVOJE

Š. m. lapkričio mėn. 24 d. mirė prof. dr. inž. Kazimieras Vasiliauskas. Velionis buvo gimęs 1879. III. 17 d. Šiaulių apskr., Baisogalos valsč. Paberželių k. Nuo 1927.IX.1. buvo Lietuvos U - to, o vėliau ilgą laiką V. D. U - to Technikos fakulteto Dekanu.

BOSTON, MASS.

● Per Bostono sk. susirinkimą 57.8.25 d. buvo išrinkta nauja skyriaus valdyba šios sudėties: Stepas Malėnas — pirm., Vytautas Žiaugra — sek., ir Kostas Nenortas — išdininkas.

● Paminėtam susirinkime dalyvavęs prof. S. Kolupaila, atvykęs į Amerikos hidraulikų suvažiavimą Bostone, pravedė nepaprastai įdomų pašnekėsį aktualiomis temomis, paliesdamas ir pranešdamas daug įdomių nežinomų detalių iš dabartyje okupuotoje Tėvynėje vykdomų užtvankų statybos darbų (Nemuno r. kitų).

● Bostone lankėsi ir dalyvavo skyriaus susirinkime prof. arch. S. Kudokas iš Clevelando.

● Sudaryta komisija iš skyriaus narių: E. Manio, J. Mikalausko ir Vl. Adomavičiaus rūpintis sutelkti lėšų ir paruošti projektą nesenaį Vokietijoje mirusio, skyriaus globoto a.a. arch. A. Funko antkapio paminklui pastatyti. Komisija, prašydama iš lietuvių architektų ir inžinierių pinigines paramos, numato kreiptis ir į kitus ALIAS skyrius, tikėdamasi kad atsilieps ne tik velionies — žymaus Kauno architekto — pažįstami, draugai ir buvę bendradarbiai, bet ir neatsisakys pagal išgalę prisidėti visi ALIAS nariai.

V. A.

CHICAGO

Š. m. lapkričio 5 d., Jaunimo Centro patalpose, ALIAS Chicagos Sk. Mechanikų Sekcija pradėjo aštuntuosius mechaninės braižybos kursus. Kursų programa — 100 dėstomų valandų, numatoma išeiti per 3—4 mėn. Šioje laidoje kursai numatomi papildyti statybinės braižybos pagrindais.

NEW YORK

Lapkričio 2 d. ALIAS New Yorko skyr. narių visuotiniame susirinkime mech. inž. Jonas A. Bilėnas skaitė labai įdomią ir aktualią paskaitą "Atominiai reaktoriai", kurioje brėžinių bei nesudėtingų formulų pagalba visiems suprantamai ir vaizdžiai apibūdino reaktorių vietą jėgainėje, atomų skilimo procesą, reaktorių dalis ir medžiagas, jų sistemas ir reaktorių pramonės perspektyvas. Inž. J. A. Bilėnas 1955 m. su pasižymėjimu (cum laude) baigė New York City College BS mech. inž. laipsnių. Tais pat metais išlaikė ir N. Y. Stato profesinio inžinieriaus teisėms gauti egzaminus. 1956 gavo Atominės energijos Komisijos stipendiją į atominių reaktorių technologijos mokyklą Oak Ridge, Tennessee. Ją sėkmingai baigęs grįžo į New Yorką ir čia darbuojasi. J. Bilėnas yra veiklus lietuviškų ir amerikiečių organizacijų narys. Daug pasidarbavęs skautų, Šviesos ir Santaros organizacijoms. Nuo 1953.V.30 yra ALIAS N. Y. skyr. narys.

Į ALIAS N. Y. skyrių stojo 3 šiais metais baigę N. Y. City College jauni inžinieriai: BS chem. bran-

duolio inž. Algirdas Birutis, BS mech. inž. Stasys Birutis ir BS elektr. inž. Sigitas Bobelis, kuris sėkmingai pirmininkavo šiam susirinkimui.

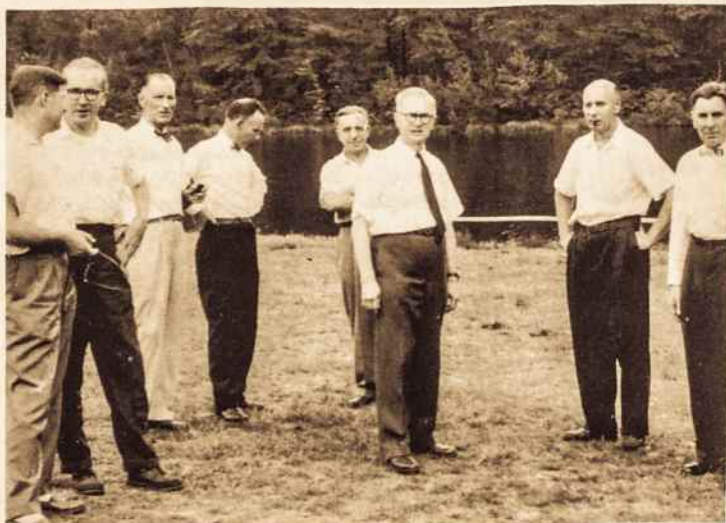
Nariu kandidatų stojo N.Y. City College civ. inžinerijos studentas Pranas V. Bilėnas, kuris buvo susirinkimo sekretorius.

Laukiama ir kitų jaunų inžinierių, architektų ir inžinerijos studentų įsijungiant į skyriaus profesinę bei lietuvišką kultūrinę veiklą.

K. K.

● Iš Australijos buvusios A. T. M-kloš Kaune ir Schwaebisch Gmünde, bet jos nebaigęs, atsiuntęs rugsėjo 9 d. metraščiui prenumeratą ir auką — viso 6.60 dol., tarp kitko laiške rašo: Nors ir neesu inžinierius, todėl nežinau, ar man bus leista užsiprenumeruoti šį metraštį. Būčiau labai dėkingas, jeigu tokią galimybę suteiktumėte, Jums, Redaktorium, o taip pat Inž. ir Architektų Sąjungai.

K. K.

14 Rugsėjo išvykos dalyvių būrelis prie ežero Rova Farms, Cassville, N.J.

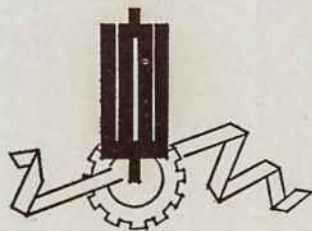
Iš kairės: 1) Jonas Stelmokas,
2) Jonas Stiklorius,
4) A. Ramanauskas,
5) A. Gečiauskas,
6) Pr. Kačionis,
7) Mockūnas,
8) H. Šatinskas.

Foto V. Cruzdžio

PLIAS senosios ir naujosios Centro Valdybos nariai po bendro posėdžio South Bend, Ind., 1955 m., kartu aplankė Notre Dame universitetą. Iš kairės į dešinę, pirmoje eilėje: prof. S. Dirmantas (vicepirm.), A. Didžiulis (sekr.), prof. J. Šimoliū-

nas (pirm.), G. J. Lazauskas (sen. v. bos sekr.), — antroje eilėje: J. Jurkūnas (ižd.), prof. S. Kolupaila (vicepirm.), ir K. Bertulis (sen. v. bos ižd.).

ALIAS KETVIRTASIS SUAŽIAVIMAS

FILADELFIJOJE

ALIAS Centro Valdybos leidinys apie 1956 m. suvažiavimą. Oficialioje dalyje (10 psl.) patiekiamas suvažiavimo protokolas. Priede — sveikinimų telegramos ir laiškai (kaikurie fotostatiniai) — 8 psl., toliau seka ALIAS C. V-bos apyskaitinis pranešimas (1954—1956 m.), ALIAS Bostono, New Yorko, Filadelfijos ir Los Angeles skyrių pranešimai, ALIAS Metraščio Komisijos, Stipendijų ir Šalpos Fondo Komisijos pranešimai ir kit.

Leidiny išsiuntinėtus Skyrių Valdyboms ir kitiems organams. Technikos Žodžio skaitytojų informacijai paduodame paskutiniojo puslapio tekstą iš-tisai:

"Baigiamasis žodis"

Greit praėjo IV sis ALIAS bei PLIAS įgaliotinių suvažiavimas. Kaip pasakoje nuaidėjo jo žodžiai ir sprendimai, tačiau tų sprendimų raštiškas apipavidalinimas, kaip matome, labai ilgai užsitęsė. Netenka daug kalbėti apie priežastis, — jos tūno mūsų darbo ir gyvenimo aplinkoje bei sąlygose. Raminame save faktu, kad toji laiko spraga betgi buvo ganėtinai užtaisyta daug mums patalkinusi spauda ir, sakysime, paskirais Centro V-bos raštais. (Atleiskite, jei jų buvo nepakankamai).

Ypač džiugu, kad mūsų oficialusis organas "Technikos Žodis", taip greit (1956 m. spalio mėn. numeryje) jau suspėjo mus visus išsamiai painformuoti apie suvažiavimą ir jo darbus. Taigi, pagarba ir didelis ačiū visai "T.Ž." redakcinei kolegijai, o ypač kolegai V. Vintartui už gražų ir visiškai tikslų suvažiavimo aprašymą.

Dar prieš "Technikos Žodžiui" pasirodant, suvažiavimas plačiai nuaidėjo lietuviškuose dienraščiuose ir savaitraščiuose. (Anglų spauda irgi paminėjo ir nuotraukas įdėjo, pvz. "The Philadelphia Inquirer" August 29, September 3, 1956 vakarinėje ir rytinėje laidose). Pirmiausia, tenka nuoširdžiai padėkoti mie-lai Salomėjai Narkeliūnaitei, suradusiai laiko ir ryžto atvykti į mūsų inžinierių sąskrydį, o paskui gražiai jį aprašyti net per du "Draugo" numerius (1956 m. rugsėjo 5 d. ir rugsėjo 12 d.). Didelis ačiū mie-

lam Kaziui Čikotai — "Darbininko" korespondentui — už 1956 m. rugsėjo 14 d. straipsnį. Mūsų padėka gerb. Elenai Dubysai už suvažiavimo aprašymą "Vienybėje" (1956 m. rugsėjo 14 d.). Ačiū maloniam Broniui Dirmėnui — "Naujienų" korespondentui — už platų ir jautrų suvažiavimo aprašymą (1956 m. rugsėjo 11 d.). "Lietuvių Dienos" 1956 m. spalio mėn. numeryje patalpino gražų suvažiavimo fotoreportažą, už kurį dėkojame gerbiamam Redaktoriui ir maloniam fotoreporterui Edm. Jakaičiui. "Dirvoje" suvažiavimo apžvalgą davė kol. K. Krulikas (1956 m. rugsėjo mėn. 27 d.). Kol. K. Krulikas bene daugiausia bus informavęs mūsų lietuvišką spaudą apie inžinierių veiklą. Jam daug padėkos žodžių pareikšta suvažiavimo metu. Bet jis savo darbe reikalingas ne tik mūsų moralinės, bet ir materialinės paramos (pre numeratų), jei norime išvysti kapitalinį ir labai vertingą Jo darbo vaisių — mūsų metraštį.

Kalbant apie čia surašytą protokolą bei jo priedus, norisi tikėti, kad šiame 35 psl. sąsiuvinyje visi ALIAS ir PLIAS skyriai atras pakankamai medžiagos veiklos gairėms (kur reikia) atnaujinti, arba apleistoms įsipareigojimo sritims — šalpos bei stipendijų fondus — sustiprinti.

Tebūnie šis protokolas (su visais dokumentais) paskatinančiu faktorium mūsų organizacijos plėtimo bei ugdymo žygiuose, o taip pat glaudesniai bendradarbiavimui tarp Skyrių ir Centro Valdybos. Testiprina mūsų ryžtą ir mūsų šūkį: **Mūsų jėgos, mūsų mintys Tau, Tėvyne!**

A. Jurskis

ALIAS Centro Valdybos Pirmininkas

1957 m. liepos mėn. 6 d.

Filadelfijoje, Penna."

VOKIETIJOS LEIDYKLŲ TECHN. ŽODYNAI

"Fuehrer durch die technische Literatur, 1957, kataloge sutelkta apie 5600 įvairių techn. leidinių. Įvestas naujas skyrius — "Automatisierung". Mums ruošiant Techn. Terminų Žodyną, ypač pravartu turėti iš savo srities kitų kalbų žodynus. Čia pateikiama iš to katalogo svarbesnieji:

1. Bucksch, H. Woerterbuch fuer Ingenieurbau und Baumaschinen. Band 1: vok.—angl., angl.—vok., 1955, psl. 661, DM 48.
2. Ernst, R., Woerterbuch d. industriellen Technik. Band 1: vok.—angl. 1955, psl. 627, DM 19.80. Band 2: angl.—vok. DM 19.80.
3. Geodaetisches Woerterbuch. Lenk.—rus.—vok.—angl.—pranc., psl. 525, DM 23.50.
4. Handy Technical Dictionary in 8 languages. Angl. — vok.—lenk.—rus.—pranc.—portug.—ital.—ispan., 1952, psl. 1088, DM 90.
5. Koeler-Legat, Vok.—angl. ir angl.—vok. Woerterbuch fuer die Eisen und Stahl-Industrie, 1955, psl. 330, DM.28.
6. Schломann, A., Illustrierte techn. Woerterbuecher in 6 Sprachen: Deutsch—Englisch—Franzoesisch—Russisch—Spanisch—Italienisch. 17 tomų. — Vieno tomo kaina nuo DM 20 iki DM 98. L,

TECHNIKOS ŽODIS

The Engineering Word

c/o K. Paukštys
2610 W. 47-th Street
Chicago 32, Ill., U. S. A.

Postmaster:
Form 3547 requested
Return Postage Guaranteed

Dundulis, Aleksandras
2428 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

BULK RATE

250 DOL. TRŪKSTA PRADĖTI VEIKALUI
SPAUSDINTI

Nors jau treči metai didžiausiomis pastangomis teberenkamos lėšos inžinierių visokeriopos veiklos metraščiui (1945 - 1957) išleisti, dar tebetruksta mažiausiai 250 dolerių šiam didžiuliui kultūriniam ir istoriniam inžinierių šeimos veikalui atiduoti į spaustuve.

Iš virš 1000 liet. inžinierių ir architektų gyv. laisvajame pasaulyje iki šiol prisiuntę savo paramą tik 170.

Dar kartą atsilikę kolegos prašomi prisiųsti bent 3.00 dol. prenumeratą. Už tai bus dėkingi visi liet. inžinieriai, kurie šį kultūrinį darbą parėmė ir tebe-laukia šio veikalo.

Prenumeratą ir trumpas biografines žinias siųsti šiuo adresu: K. Krulikas, 160 Hendrix St. Apt. 5, Brooklyn 7, N. Y., USA.

● Miškų inž. J. S., prisiuntęs prenumeratą Metraščiui birželio 15, tarp kita ko vėl rašo rugpjūčio 1 d.: "Be to, siunčiu dar už vieną metraščio prenumeratą. Tą egzempliorių norėsiu įteikti vienam iš mano profesorių. Jis yra pas mane matęs archit. J. Vizgirdos "Lithuania through the Ages". Jam labai patiko toji knyga, bet kadangi aš ją tik vieną teturiu ir gauti jos negalima, negaliu Jam jos padovanoti. Jis gi išgirdęs iš manęs, kad bus išleistas "Liet. Inž. ir Architektų Metraštis", pareiškė norą jį turėti, nesvarbu kokia kalba būtų išleistas, nes jis savo privačioje bibliotekoje nori turėti įvairiausiomis kalbomis žinių apie tų kraštų inžinierius.

To profesoriaus pavardė Walter Brown. Jis yra geodezijos bei geologijos inž. Nuo š. m. liepos mėn. išvyko į Šiaurinę Aliaskos dalį tyrinėjimo darbams.

K. Krulikas

TECHNIKOS ŽODŽIO PRANEŠIMAI

● TŽ techn. redaktorius prašo bendradarbius atkreipti dėmesį, kad straipsniai būtų rašomi paliekant tarp eilučių didesnius tarpus. Brėžiniai ir iliustracijos turi būti pateiktos ne kartu su tekstu, bet atskiruose lapuose. Straipsnių autoriai prašomi prirašyti ir anglų kalba savo str. antraštę.

● TŽ administratorius kviečia malonius skaitytojus, kurių prenumerata jau pasibaigus, nedelsiant atsiskaityti. Apie adresų pasikeitimus tuoj pat informuoti.

"Technikos Žodis" gavo šitokį laišką:

1957 m. spalio mėn. 20 d.

MIELI PASIRYŽĖLIAI!
(Ir ne draugai ir ne kolegos!)

Skamba savotiškai šita antraštė. Bet tai nėra nieko nepaprasta ir savotiška. Yra tik tas: pasiryžėliai turi tęsti savo darbą! Jiems yra sunku! Ir tebūnie sunku! Be sunkumo darbo nepadarysi! Bet Jūsų darbas, mieli "T. ŽODŽIO" leidėjai, yra darbas ne taip sau dėl dolerio, bet darbas dėl jungties savo kolegų, savo techniškos šeimos jungties, bet dejavimas, kad mes keli nepajėgsim — tik kiti prisidėkit, o jei ne — mes žūsime, — mažina Jūsų pasiryžimą! Ir žūsime — jei nesistengsite patys aukotis! Dirbk pats — ir kitas padės! Bet dirbk taip — kad patsai atsakyti galėtum — nors ir paskutines kelnes parduodamas!

Mūsų patrijarchai ne kelnes atidavė, bet visą sveikatą net džiovos pavidale, nes motinos, prie balanės šviesos nieko daugiau negalėjo išspausti, kaip tik meilę savo kraštui. Bet Jina! uždegdama balaną, uždegė troškimą — ir įvyko — Lietuva buvo laisva ir Nepriklausoma!

Ir! Nejaugi Lietuvos laisvumas mus išlepino tiek, kad tik mintis beliko! Atseit aš duodu mintį — o kiti — tik dolerius! O kur pasiaukojimas?! Pasiaukojimas iki galo, iki džiovos mirties ar kitokios, bile tik tikslas būtų atsieltas! O taip buvo su mūsų pirmatakais! Dabar mūsų eilė!

Ir jei tai tęsėti pagal dabartines aplinkybes — kaip yra lengva — tik siunčiu \$3.00 už prenumeratą pasiryžėlių, įvardintą "T. ŽODIS". Bet ar tai YRA VISKAS, ką mes turime padaryti?!

K. Č...

Priedas: \$3.00 už "T. Ž." prenumeratą.

ATITAI SYMAS

Kol. R. Budreika prašo paskelbti, kad š. m. TŽ 1 nr. jo straipsnio apie šv. Lauryno upės jėgainių ir vandens kelio statybą rankraštyje (taip ir atspausdinta) betono mišinio stiprumas turėjo būti 1800 ir 2500 sv. į kv. colį.

"Technikos Žodžio" administracijoje dar galima gauti šiuos anksčiau išleistus T. Ž. numerius:

1951 m. 8 ir 9 nr. nr. — po \$.20
1952 m. 2 (11), 6 (15), 7 (16), 8 (17),
10 (19) ir 12 (21) nr. nr. — po \$.20